

Ediție provizorie

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL

MICHAL BOBEK

prezentate la 25 iulie 2018(1)

Cauza C-310/16

Spetsializirana prokuratura

împotriva

Petar Dzivev,

Galina Angelova,

Georgi Dimov,

Milko Velkov

[Cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria)]

(Cerere de decizie preliminară – Protecția intereselor financiare ale Uniunii Europene – Combaterea fraudei în materie de taxă pe valoarea adăugată (TVA) – Infracțiuni fiscale – Colectarea eficientă a TVA-ului – Sfera obligațiilor statelor membre – Limite care decurg din drepturile fundamentale de la nivelul Uniunii sau de la nivel național – Probe obținute cu încălcarea dreptului național – Interceptarea convorbirilor telefonice – Lipsa de competență a instanței care autorizează interceptarea convorbirilor telefonice)

I. Introducere

1. Domnul Dzivev este acuzat că ar fi conducătorul unui grup infracțional care a comis infracțiunea de fraudă în materie de taxă pe valoarea adăugată (TVA). Pentru a fi strânse probele necesare cu privire la implicarea sa, au fost interceptate convorbirile telefonice (au fost ascultate telefoanele). Cu toate acestea, unele dintre aceste interceptări au fost dispuse de o instanță care se pare că nu avea competența de a emite mandatul respectiv. În plus, unele mandate nu au fost motivate în mod corespunzător. În conformitate cu legislația bulgară, probele obținute astfel sunt ilegale și, prin urmare, nu pot fi folosite în cadrul procedurilor penale împotriva domnului Dzivev.

2. Acesta este contextul de fapt și de drept în care Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) solicită să se stabilească dacă, într-un caz precum cel din speță,

dreptul Uniunii se opune aplicării unei prevederi de drept național care interzice utilizarea probelor obținute prin intermediul interceptării convorbirilor telefonice dispuse de o instanță care nu era competentă și/sau care nu a motivat în mod corespunzător măsura dispusă, în cazul în care probele respective ar putea stabili implicarea domnului Dzivev într-o infracțiune legată de TVA.

3. Care este amploarea obligației statelor membre de protecție a intereselor financiare ale Uniunii Europene în temeiul articolului 325 TFUE? Poate sau chiar ar trebui ca orice normă națională să nu fie luată în considerare în cazul în care aceasta pare să împiedice colectarea completă și corectă a TVA-ului, inclusiv prin urmărirea penală și impunerea de sancțiuni pentru fraudă sau alte activități ilegale care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene?

4. Nu se poate nega faptul că evoluția rapidă a jurisprudenței recente a Curții cu privire la acest aspect nu a fost lipsită de controverse și, utilizând o exprimare blândă, de disonanțe interne. Mai întâi, Curtea a pronunțat Hotărârea Taricco(2). Ulterior a pronunțat Hotărârile M. A. S., M. B.(3) și Scialdone(4), care au putut să urmeze o abordare diferită (și, cel puțin în opinia noastră, mai rezonabilă). Cel mai recent, a fost pronunțată Hotărârea Kolev.(5) Cu o serie de alte hotărâri ale Curții care orbitează pe această linie jurisprudențială principală, ar putea, într-adevăr, să nu fie pe deplin simplu să se discearnă care este regula aplicabilă în prezent. Prin urmare, în prezentele concluzii, vom încerca să explicăm motivul pentru care considerăm că abordarea adecvată a Hotărârii Taricco și hotărârilor ulterioare în materie trebuie să se facă din perspectiva Hotărârilor M. A. S. și Scialdone, iar nu a Hotărârii Kolev.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Carta drepturilor fundamentale

5. Articolul 7 din Carta drepturilor fundamentale (denumită în continuare „carta”) prevede că „[o]rice persoană are dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a secretului comunicațiilor”.

6. Potrivit articolului 48 alineatul (2), „[o]ricrei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare”.

2. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

7. Articolul 325 alineatul (1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (denumit în continuare „TFUE”) prevede că „Uniunea și statele membre combat fraudă și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri luate în conformitate cu prezentul articol, măsuri care descurajează fraudele și oferă o protecție efectivă în statele membre, precum și în instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii”.

3. Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene

8. Articolul 1 alineatul (1) din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene (denumită în continuare „Convenția PIF”)(6) prevede că:

„În sensul prezentei convenții, constituie fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Comunităților Europene:

[...]

b) în materie de venituri, orice acțiune sau omisiune intenționată cu privire la:

- folosirea sau prezentarea unor declarații sau documente false, inexacte sau incomplete, care au ca efect diminuarea ilegală a resurselor bugetului general al Comunităților Europene sau ale bugetelor gestionate de Comunitățile Europene sau în numele acestora;
- necomunicarea unei informații prin încălcarea unei obligații specifice, având același efect;
- deturnarea unui avantaj obținut în mod legal, având același efect.”

9. Articolul 2 alineatul (1) prevede că „fiecare stat membru ia măsurile necesare pentru a se asigura că comportamentele menționate la articolul 1, precum și complicitatea, instigarea sau tentativa la comportamentele menționate la articolul 1 alineatul (1) se pedepsesc cu sancțiuni penale efective, proporționate și disuasive, inclusiv, cel puțin în cazurile de fraudă gravă, cu pedepse privative de libertate care pot duce la extrădare, înțelegându-se că trebuie considerată fraudă gravă oricare fraudă care implică o sumă minimă care urmează să fie stabilită de fiecare stat membru. Această sumă minimă nu poate fi stabilită la o sumă mai mare de 50 000 [de euro]”.

4. Decizia 2007/436

10. În conformitate cu articolul 2 alineatul (1) din Decizia 2007/436:(7)

„Constituie resurse proprii înscrise în bugetul general al Uniunii Europene veniturile din:

[...]

(b) fără a aduce atingere celui de-al doilea paragraf al alineatului (4), aplicarea unei cote uniforme, valabile pentru toate statele membre, a bazelor armonizate de evaluare a TVA, stabilite în conformitate cu normele comunitare. Baza de evaluare care urmează să fie luată în calcul în acest scop nu depășește 50 % din VNB al fiecărui stat membru, astfel cum este definit la alineatul (7);

[...]”

5. Directiva TVA

11. Articolul 250 alineatul (1) din Directiva TVA(8) prevede că „fiecare persoană impozabilă depune o declarație privind TVA care prezintă toate informațiile necesare pentru a calcula taxa care a devenit exigibilă și deducerile care trebuie efectuate, inclusiv, în măsura în care acest lucru este necesar pentru stabilirea bazei impozabile, valoarea totală a operațiunilor referitoare la această taxă și deduceri, precum și valoarea operațiunilor scutite”.

12. Articolul 273 are următorul cuprins: „Statele membre pot impune alte obligații pe care le consideră necesare pentru a asigura colectarea în mod corect a TVA și a preveni evaziunea, sub rezerva cerinței de tratament egal al operațiunilor interne și operațiunilor efectuate între statele membre de către persoane impozabile și cu condiția ca respectivele obligații să nu genereze, în comerțul între statele membre, unele formalități în legătură cu trecerea frontierelor [...]”

B. Dreptul național

13. Articolul 32 alineatul 2 din Constituția Bulgariei prevede interdicția de interceptare a

convorbirilor telefonice ale unei persoane, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

14. Articolul 121 alineatul 4 din Constituție prevede obligația de motivare a deciziilor judiciare.

15. Procedura de interceptare a convorbirilor telefonice este reglementată la articolele 1, 2, 3, 6 și 12-18 din Zakon za spetsialnite razuznavatelni sredstva (denumit în continuare „ZSRS” sau „Legea privind tehnicile speciale de investigație”), precum și la articolele 172-177 din Codul de procedură penală. Astfel cum a explicat instanța de trimitere, interceptările pot fi efectuate atât înainte de declanșarea procesului penal (acte premergătoare urmării penale), cât și după aceea. În primul caz, măsura este dispusă de un organism al Ministerstvo na vatrešnite raboti (Ministerul de Interne) (în speță de directorul Direcției Generale de Combatere a Criminalității Organizate). În al doilea caz, parchetul formulează cererea. Cererea trebuie să conțină date privind persoana supusă interceptării (sau postul telefonic care trebuie interceptat), precum și fapta pentru care este necesară interceptarea.

16. Interceptarea convorbirilor telefonice este legală numai dacă a fost autorizată în prealabil de președintele sau de vicepreședintele instanței care are competența de a decide cu privire la cerere, prin intermediul unei decizii judiciare definitive și irevocabile.

17. La 1 ianuarie 2012, a intrat în vigoare Zakon za izmenenie i dopalnenie na Nakazatelno-protsesualnia kodeks (denumit în continuare „ZIDNPK” sau „Legea privind modificarea și completarea Codului de procedură penală”), care s-a referit la crearea și modul de funcționare al Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat). Această lege transferă competențele privind procedurile împotriva organizațiilor criminale Tribunalului Penal Specializat. Potrivit articolului 5 din ZIDNPK, competența pentru emiterea mandatelor de interceptare a convorbirilor telefonice, în anumite cazuri, a fost de asemenea transferată acestei instanțe.

18. Potrivit articolului 9 alineatul 2 din ZIDNPK, procesele penale în curs sunt soluționate de autoritățile competente anterior. La data de 6 martie 2012, dispoziția a fost modificată din nou în sensul că controlul judiciar asupra interceptărilor este exercitat de instanța competentă anterior datei de 1 ianuarie 2012.

III. Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

19. Petar Dzivev, Galina Angelova, Georgi Dimov și Milko Velkov (denumiți în continuare „inculpații”) sunt acuzați că, în perioada cuprinsă între 1 iunie 2011 și 31 martie 2012, au făcut parte dintr-un grup infracțional. Se susține că aceștia au comis infracțiuni fiscale în beneficiul lor propriu, prin intermediul societății Karoli Kapital EOOD (denumit în continuare „Karoli”). Astfel, s-ar fi sustras de la stabilirea și de la plata datoriilor fiscale pe care societatea le avea în temeiul Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (denumit în continuare „Legea privind TVA-ul”). În plus, cele patru persoane sunt, de asemenea, acuzate de săvârșirea unor infracțiuni de evaziune fiscală concrete prin intermediul Karoli între 1 iunie 2011 și 31 ianuarie 2012. Cuantumul taxei în cauză, nedeclarate și neachitate, este de 372 667,99 BGN (peste 190 000 de euro).

20. Înainte de inițierea procedurilor penale împotriva părților, între 10 noiembrie 2011 și 2 februarie 2012, autoritatea responsabilă, Glavna direktsia za borba s organiziranata prestapnost (directorul Direcției Generale de Combatere a Criminalității Organizate) a solicitat interceptarea convorbirilor telefonice ale inculpaților. Președintele Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia) a emis mandatul de autorizare a interceptării respective.

21. Procurorul avea competența de a solicita interceptarea convorbirilor telefonice ca urmare a reformei din 1 ianuarie 2012. În martie 2012, a solicitat și a obținut mandatul din partea

președintelui Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria, instanța de trimitere). Prin acest mandat s-a autorizat interceptarea convorbirilor pentru posturile telefonice utilizate de toți cei patru inculpați.

22. Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat), care este instanța de trimitere în prezenta cauză, adresează întrebări privind controlul legalității acestor interceptări autorizate anterior, subliniind două aspecte problematice care apar cu privire la aceste mandate. În primul rând, nu a existat o expunere adecvată a motivelor. Instanța de trimitere arată în decizia sa de trimitere că mandatele de interceptare în cauză se limitează să redea textul dispozițiilor legale, dar nu conțin nicio motivare (individuală, specifică) în susținerea acestora. Potrivit instanței de trimitere, acest lucru ar constitui o justificare inadecvată din punctul de vedere al dreptului bulgar. În al doilea rând, unele dintre aceste mandate (cele emise în lunile ianuarie și februarie 2012) ar fi fost adoptate de o autoritate judiciară care nu era competentă, și anume Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia). Această din urmă instanță ar fi trebuit să transfere cererile privind interceptările către Tribunalul Penal Specializat, întrucât nu mai avea competența de a da astfel de autorizații la data faptelor.

23. În plus, instanța de trimitere arată că există erori sistemice în emiterea de mandate pentru utilizarea de tehnici speciale de investigație, în special în ceea ce privește interceptarea convorbirilor telefonice, care au fost descoperite ulterior de funcționari la nivel național. Aceasta a condus, în cele din urmă, la modificarea legislației aplicabile.

24. Instanța de trimitere menționează că nu este clar dacă norma tranzitorie prevăzută la articolul 9 din ZDNPK se aplică și în cazul actelor premergătoare urmăririi penale demarate. Această dispoziție pare să fi dat naștere unei jurisprudențe contradictorii și aprofundate. Cu toate acestea, în Decizia sa de interpretare(9) nr. 5/14, Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) a confirmat principiul competenței exclusive a organismului însărcinat cu aplicarea justiției penale. Nu există excepții de la acest principiu. Potrivit instanței de trimitere, acest principiu are o importanță deosebită în cadrul legislației naționale. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în cazul în care se utilizează tehnici speciale de investigație, inclusiv interceptarea convorbirilor telefonice. Astfel, în aceste situații, mandatul poate fi emis numai de către președintele (sau de către vicepreședintele autorizat al) instanței competente. În cazul în care mandatul a fost emis de alt judecător al acestei instanțe sau de către președintele sau vicepreședintele altei instanțe, rezultatul este evident că mandatul este ilegal și niciuna dintre probele obținute nu poate fi valorificată. Aprecierea se face pe baza unui criteriu pur formal, mai precis pe baza aspectului dacă mandatul a fost emis de autoritatea competentă.

25. Astfel cum a explicat instanța de trimitere, probele care au fost obținute prin interceptarea convorbirilor telefonice, care au fost autorizate de către instanța incompetentă, Tribunalul Orașului Sofia, sunt de o importanță crucială pentru prezenta cauză. Acestea documentează în mod clar și fără echivoc numeroasele apeluri telefonice între domnul Dzivev și ceilalți inculpați, precum și rolul său important. Cu toate acestea, în conformitate cu dreptul național, aceste probe nu pot fi valorificate în cadrul procedurilor penale, deoarece au fost obținute în mod ilegal, fiind autorizate de către o instanță care nu mai avea competența necesară și care se pare că nu a motivat mandatele sale în mod corect. Instanța de trimitere concluzionează că domnul Dzivev poate fi condamnat cu succes numai dacă aceste conversații telefonice ar putea fi utilizate ca probe. În caz contrar, domnul Dzivev trebuie achitat.

26. În acest context factic și juridic, Tribunalul Penal Specializat a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1. Este compatibil cu:

– articolul 325 alineatul (1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, care prevede că statele membre combat fraudă și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri care descurajează fraudele și oferă o protecție efectivă în statele membre;

– articolul 2 alineatul (1) coroborat cu articolul 1 alineatul (1) litera (b) din Convenția privind protejarea intereselor financiare ale Comunității Europene (denumită în continuare „Convenția PIF”) coroborat cu articolul 2 alineatul (1) litera (b) din Decizia [Consiliului din 7 iunie 2007 privind sistem de resurse proprii ale Comunităților Europene] 2007/436/CE [Euratom], potrivit căruia, fiecare stat membru adoptă măsurile necesare pentru a garanta sancționarea efectivă a fraudei de TVA;

– articolul 47 primul și al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care prevede dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești constituite în prealabil prin lege

o reglementare națională potrivit căreia probele obținute prin folosirea unor „tehnici speciale de investigație”, mai precis prin interceptarea convorbirilor telefonice ale unor persoane care, ulterior, au fost acuzate de evaziune fiscală în materie de TVA nu pot fi folosite în proces, întrucât mandatele prin care s-au dispus măsurile respective au fost emise de o instanță incompetentă și dacă, în acest sens, se ține seama de următoarele aspecte:

– anterior (cu una-trei luni înainte), s-a solicitat interceptarea unei părți a convorbirilor telefonice, iar aceeași instanță, care la acea dată mai avea competența necesară, a dispus această măsură prin mandat;

– cererea de interceptare a convorbirilor telefonice în discuție prin mandat (de prelungire a interceptării convorbirilor telefonice și de interceptare pentru unele posturi telefonice suplimentare) a fost adresată aceleiași instanțe care nu mai avea competența necesară, aceasta fiind transferată altei instanțe cu puțin timp înainte de depunerea cererii; în pofida faptului că nu mai avea competența necesară, instanța inițială a examinat cererea pe fond și a emis mandatul corespunzător;

– ulterior (după aproximativ o lună), s-a formulat o nouă cerere de interceptare a aceluiași posturi telefonice, iar acest mandat a fost emis de instanța care avea competența necesară;

– niciunul dintre mandatele emise nu este motivat efectiv;

– norma juridică care a prevăzut transferul de competență a fost neclară, a condus la numeroase decizii judiciare contradictorii și a determinat Varhoven sad să pronunțe o decizie de interpretare cu caracter obligatoriu, la aproximativ doi ani de la transferul competenței și de la interceptarea convorbirilor telefonice în discuție;

– instanța sesizată cu prezenta cauză nu are competența să soluționeze cereri de utilizare a tehnicilor speciale de investigație (interceptarea convorbirilor telefonice); cu toate acestea, instanța are competența de a decide asupra legalității măsurii de interceptare a convorbirilor telefonice, inclusiv cu privire la constatarea că un mandat nu respectă condițiile legale și de a refuza, astfel, să ia în considerare probe obținute în acest mod; această competență există numai atunci când s-a emis un mandat valabil de interceptare a convorbirilor telefonice;

– valorificarea acestor probe (convorbirile telefonice ale inculpaților, a căror interceptare a fost dispusă prin mandat de o instanță care nu mai avea competența) are o importanță

fundamental? pentru solu?ionarea problemei r?spunderii conduc?torului unui grup infrac?ional constituit în scopul s?vâr?irii de infrac?iuni fiscale în sensul Legii privind TVA sau a calit??ii sale de instigator al unor infrac?iuni fiscale concrete, iar acesta poate fi declarat vinovat ?i condamnat numai dac? aceste conversa?ii telefonice sunt admise ca prob?, în caz contrar, instan?a fiind nevoit? s? îl achite?

2. Decizia preliminar? pronun?at? în cauza C?614/14 se poate aplica efectiv în spe???”

27. La 25 iulie 2016, în urma hot?rârii Cur?ii în cauza C?614/14,(10) instan?a de trimitere a decis s? retrag? a doua întrebare. Aceasta a considerat c? a doua întrebare a devenit irelevant? deoarece Curtea a oferit deja un r?spuns util.

28. Prin decizia din 12 mai 2017, pre?edintele Cur?ii a suspendat procedura în fa?a Cur?ii în temeiul articolului 55 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul de procedur?, pân? la pronun?area hot?rârii în cauza M. A. S. ?i M. B.(11)Procedura a fost reluat? la 12 decembrie 2017, în urma pronun??rii Hot?rârii Cur?ii în cauza respectiv?.

29. Au formulat observa?ii scrise atât guvernul polonez, cât ?i Comisia European?.

IV. Evaluare

30. Prezentele concluzii sunt structurate dup? cum urmeaz?. În primul rând, vom analiza care dintre dispozi?iile din dreptul Uniunii sunt aplicabile în prezenta cauz? ?i, în lumina acestor dispozi?ii, vom reformula întrebarea preliminar? (A). În al doilea rând, vom prezenta pe scurt jurispruden?a relevant? privind obliga?iile statelor membre cu privire la protec?ia intereselor financiare ale Uniunii (B). În al treilea rând, pe baza acestei jurispruden?e, vom sugera limite (rezonabile) fa?? de obliga?ia (de altfel destul de ampl?) de protec?ie (efectiv?) a intereselor financiare ale Uniunii (C). În sfâr?it, vom aborda anumite întreb?ri adresate de instan?a de trimitere (D).

A. Legea aplicabil? ?i reformularea întreb?rii preliminare

1. Care dintre dispozi?iile din dreptul Uniunii sunt aplicabile în prezenta cauz??

31. În întrebarea sa, instan?a de trimitere face referire la o serie de dispozi?ii din dreptul Uniunii, ?i anume articolul 325 alineatul (1) TFUE, articolul 2 alineatul (1) ?i articolul 1 alineatul (1) litera (b) din Conven?ia PFI, articolul 2 alineatul (1) litera (b) din Decizia 2007/436, precum ?i articolul 47 alineatul (1) ?i articolul 47 alineatul (2) din Cart?.

32. Articolul 325 alineatul (1) TFUE prevede obliga?ia Uniunii Europene ?i a statelor membre de a combate fraudă ?i orice alt? activitate ilegal? care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin m?suri care ac?ioneaz? ca un factor de descurajare ?i sunt eficace. Potrivit unei jurispruden?e constante, no?iunea „interese financiare ale Uniunii” include veniturile ?i cheltuielile aferente bugetului Uniunii ?i al altor organisme, oficii ?i agen?ii stabilite prin tratate. Resursele proprii ale Uniunii includ veniturile din aplicarea unei cote uniforme la bazele armonizate de evaluare a TVA?ului.

33. Pe această bază, Curtea a confirmat existența unei legături directe între colectarea veniturilor din TVA cu respectarea dreptului Uniunii aplicabil și punerea la dispoziția bugetului Uniunii a resurselor TVA: „orice lacună în colectarea celor dintâi se poate afla la originea unei reduceri a celor din urmă”.(12) Astfel, pentru protecția bugetului Uniunii Europene este necesară colectarea integrală și corectă a TVA-ului. Întrucât se susține că faptele imputate în prezenta cauză au afectat recuperarea TVA-ului, rezultatul articolul 325 alineatul (1) TFUE este aplicabil.

34. În al doilea rând, Convenția PIF prevede la articolul 1 alineatul (1) litera (b) o interpretare în sens larg a noțiunii „venituri”, făcând trimitere la „[resursele] bugetului general al Comunităților Europene sau ale bugetelor gestionate de Comunitățile Europene sau în numele acestora”. În Hotărârea Taricco, Curtea a confirmat că „această noțiune înglobează [...] veniturile din aplicarea unei cote uniforme a bazelor armonizate de evaluare a TVA-ului, stabilite în conformitate cu normele Uniunii”.(13) În cele din urmă, este de competența instanței de trimitere să stabilească dacă, în situația de fapt din prezenta cauză, infracțiunile fiscale din acțiunea principală ar intra, într-adevăr, sub incidența noțiunii de fraudă, astfel cum este definită la articolul 1 alineatul (1) litera (b) din această convenție. Cu toate acestea, pe baza situației de fapt, astfel cum a fost prezentată de instanța de trimitere, este posibil să se presupună că aceasta ar fi, într-adevăr, situația, având în vedere interpretarea în sens larg a noțiunii de fraudă în materie de TVA prevăzută la articolul 1 alineatul (1) litera (b) din Convenția PIF.

35. În al treilea rând, în plus față de articolul 325 alineatul (1) TFUE și de Convenția PIF, instanța de trimitere menționează de asemenea Decizia 2007/436. Reiese din articolul 2 alineatul (1) litera (b) din Decizia nr. 2007/436 că resursele proprii ale Uniunii includ veniturile provenite din aplicarea unei cote uniforme asupra bazelor armonizate de evaluare a TVA-ului, stabilite în conformitate cu normele Uniunii. Cu toate acestea, decizia în cauză nu se referă la natura și la sfera obligațiilor statelor membre de a proteja aceste interese. Astfel, această decizie pare să fie relevantă numai pentru stabilirea domeniului de aplicare al noțiunii de interese financiare ale Uniunii în scopul aplicării altor dispoziții de drept al Uniunii în prezenta cauză.

36. În al patrulea rând, deși acest lucru nu a fost menționat în mod expres de instanța de trimitere, Directiva TVA este, de asemenea, relevantă în contextul unor cauze precum prezenta cauză.(14) Articolul 206 din directiva menționată prevede obligația persoanelor impozabile de a plăti TVA cu ocazia depunerii declarației fiscale prevăzute la articolul 250 alineatul (1) din această directivă. Articolul 273 din Directiva TVA lasă statelor membre libertatea de a adopta măsuri în vederea asigurării plății. Statele membre pot impune alte obligații pe care le consideră necesare pentru a asigura colectarea în mod corect a TVA-ului și pentru a preveni evaziunea. Alegerea sancțiunilor, dacă este cazul, rămâne la latitudinea statelor membre, atât timp cât sancțiunile aplicate sunt eficiente, proporționale și cu efect de descurajare.(15) Aceste dispoziții par a fi relevante în speță în măsura în care acestea obligă, de asemenea, statele membre să adopte măsuri corespunzătoare pentru a asigura colectarea corectă a TVA-ului și, prin aceasta, protejează interesele financiare ale Uniunii.

37. În opinia noastră, rezultatul din cele de mai sus că articolul 325 alineatul (1) TFUE, articolul 1 alineatul (1) și articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF, precum și articolul 206, articolul 250 alineatul (1) și articolul 273 din Directiva TVA sunt dispoziții aplicabile în prezenta cauză. În scopuri practice, deși există unele diferențe,(16) drepturile și obligațiile care decurg din aceste dispoziții sunt destul de similare și, prin urmare, pot fi analizate împreună.

38. Ar mai trebui menționat un ultim aspect cu privire la aplicabilitatea cartei. Comisia susține că drepturile fundamentale nu pot fi afectate în cazul în care dreptul Uniunii *nu* împiedică aplicarea reglementării naționale în cauză. Întrebarea adresată de instanța de trimitere ar fi, așadar, ipotetică cu privire la o posibilă încălcare a cartei.

39. Înțelegem logica acestui argument: în cazul în care Curtea ar decide, astfel cum, într-adevăr, propune Comisia în observațiile scrise, că dreptul Uniunii nu se opune normelor naționale în discuție, nu ar fi necesar să se analizeze în continuare dacă înlăturarea acestor norme ar fi conformă cu drepturile fundamentale.

40. Cu toate acestea, nu considerăm că, într-un caz precum cel din speță, carta funcționează numai ca un „baraj secundar”, metaforic vorbind, pentru cazul în care s-a ajuns deja la o anumită interpretare, într-adevăr destul de discutabilă, a normelor de fond ale Uniunii privind o anumită problemă. Carta și dispozițiile sale sunt răspândite în întreaga ordine juridică a Uniunii. Astfel, carta este deja aplicabilă și relevantă pentru „interpretarea primară” a normelor de fond în cauză: în speță, articolul 325 alineatul (1) TFUE, Convenția PIF și Directiva TVA, care trebuie interpretate în lumina cartei. În acest mod, la nivel primar, respectarea cartei limitează deja gama opțiunilor posibile de interpretare a acestor dispoziții, în special în ceea ce privește argumentul mai degrabă nelimitat legat de eficacitate.

41. Din aceste motive, problema ridicată în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale nu este ipotetică. Dispozițiile relevante ale cartei, în special articolul 7 (respectarea vieții private) și articolul 48 alineatul (2) (respectarea dreptului la apărare), sunt aplicabile în prezenta cauză.

2. Reformularea întrebării instanței naționale

42. Întrebarea adresată Curții de către instanța de trimitere este destul de detaliată. Privită în contextul deciziei de trimitere, ni se pare că există o anumită îngrijorare cu privire la două aspecte ale modului în care a fost autorizată interceptarea convorbirilor telefonice în cauză. În primul rând, unele mandate de interceptare au fost emise de către o instanță care aparent nu mai avea competența necesară: conținutul exact și sfera de competență au devenit neclare ca urmare a modificărilor legislative. Pe de altă parte, mandatele nu au fost motivate în mod corespunzător, în condițiile prevăzute de dreptul intern.

43. Din aceste două situații de fapt, a căror verificare ține exclusiv de competența instanței naționale, instanța de trimitere a desprins următoarea concluzie în temeiul dreptului intern: probele au fost obținute în mod ilegal și nu pot fi invocate în cadrul procesului penal. Încă o dată, încadrarea faptelor în conformitate cu dispozițiile corespunzătoare din dreptul intern ține de responsabilitatea și competența exclusivă a instanței naționale.

44. În sensul prezentei proceduri preliminare, plecăm de la premisa că aceste două elemente sunt corecte. Dorim să subliniem acest aspect în mod foarte clar, având în vedere divergențele de interpretare care par să existe între instanțele din Bulgaria cu privire la instanța care are competența de a dispune interceptarea convorbirilor telefonice ulterior modificărilor legislative. Nu este de competența Curții să interpreteze dreptul național și nici să joace rolul de arbitru cu privire la interpretarea corectă a acestuia la nivelul instanțelor naționale.

45. Prin urmare, fără a accepta sau aproba în vreun fel oricare dintre punctele de vedere cu privire la instanța națională care era competentă să dispună interceptarea în cauză și fără a pune în discuție standardele în conformitate cu care mandatele de interceptare trebuie să fie motivate, vom pleca de la premisa că probele au fost obținute în mod ilegal în temeiul dreptului intern, prin

intermediul mandatelor de interceptare, și c?, în consecin??, aplicarea versiunii na?ionale a „regulii de excludere”, în sensul c? aceste probe nu pot fi utilizate în cadrul procedurilor penale, s?a f?cut în mod întemeiat.

46. Având în vedere aceste clarific?ri, întrebarea la care Curtea este chemat? s? r?spund? poate fi reformulat? dup? cum urmeaz?: articolul 325 alineatul (1) TFUE, articolul 1 alineatul (1) și articolul 2 alineatul (1) din Conven?ia PIF și articolele 206, 250 și 273 din Directiva TVA, interpretate în lumina cartei, se opun aplic?rii unei norme na?ionale privind admisibilitatea probelor, în temeiul c?reia probele ob?inute în mod ilegal nu trebuie s? fie luate în considerare, având în vedere împrejur?rile specifice ale ac?iunii principale?

B. Jurispruden?a pertinent?

47. Colectarea eficient? a TVA?ului a fost abordat? într-o serie de hot?râri ale Cur?ii.(17)Cu toate acestea, mai recent, Curtea a acordat o aten?ie deosebit? situa?iilor în care au fost ini?iate procese penale împotriva persoanelor acuzate de infrac?iuni referitoare fie la plata TVA?ului, fie a taxelor vamale, și aspectului legat de (in)eficacitatea normelor sau a practicilor na?ionale aplicate în cadrul proceselor respective. Prezenta sec?iune va prezenta principalele afirma?ii f?cute de Curte în hot?rârile referitoare la această linie jurispruden?ial?.

48. În primul rând, în Hot?rârea Åkerberg Fransson,(18)Curtea a statuat c?, în temeiul articolului 325 TFUE, al articolului 2, al articolului 250 alineatul (1) și al articolului 273 din Directiva TVA, precum și al articolului 4 alineatul (3) TUE, fiecare stat membru are obliga?ia s? adopte toate m?surile cu caracter legislativ și administrativ corespunz?toare pentru a asigura colectarea în integralitate a TVA?ului datorat pe teritoriul s?u și pentru a combate fraudele și s? combat? activit??ile ilegale care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii.(19)

49. Cu toate acestea, Curtea a precizat de asemenea c?, în punerea în aplicare a acestor obliga?ii, statele membre trebuiau s? respecte drepturile fundamentale recunoscute la nivelul Uniunii, în temeiul articolului 51 alineatul (1) din cart?.(20)Într-o situa?ie în care ac?iunea statelor membre nu este în întregime determinat? de dreptul Uniunii, autorit??ile și instan?ele na?ionale sunt, de asemenea, libere s? aplice standarde na?ionale de protec?ie a drepturilor fundamentale, cu condi?ia ca această aplicare s? nu compromit? nivelul de protec?ie prev?zut de cart?, astfel cum a fost interpretat de Curte, și nici suprema?ia, unitatea și caracterul efectiv ale dreptului Uniunii.(21)

50. Ulterior, Cur?ii i?a fost adresat? întrebarea dac? principiul legalit??ii ar putea limita colectarea efectiv? a TVA?ului, în cauza Taricco(22) și în cauza M. A. S. și M. B. (denumit? în continuare „M. A. S.”).(23)

51. În Hot?rârea Taricco, Curtea a reafirmat în primul rând obliga?iile statelor membre care decurg din articolul 325 TFUE, din articolul 2 alineatul (1) din Conven?ia PIF(24). Aceasta a concluzionat c? dispozi?iile na?ionale referitoare la întreruperea prescrip?iei, care ar putea conduce la lipsa unor pedepse penale pentru fraude grave într-un num?r considerabil de cazuri, sunt incompatibile cu dreptul Uniunii, pentru motivul c? acestea nu sunt eficace și nu au un efect disuasiv.(25)

52. În continuare, Curtea s?a referit la consecin?ele incompatibilit??ii dispozi?iilor na?ionale respective cu dreptul Uniunii și la rolul instan?ei na?ionale. Aceasta a statuat c? articolul 325 alineatele (1) și (2) TFUE are efect direct. Prin urmare, orice dispozi?ie contrar? din dreptul na?ional trebuie s? fie înl?turat?.(26)Cu toate acestea, Curtea a reamintit faptul c?, atunci când decide s? lase neaplicate dispozi?iile na?ionale în cauz?, instan?a na?ional? va trebui, de asemenea, s? asigure c? drepturile fundamentale ale persoanelor vizate sunt respectate.(27)În

orice caz, o asemenea neaplicare a dreptului național nu ar încălca drepturile inculpaților garantate la articolul 49 din cartă, deoarece nu ar conduce în niciun caz la condamnarea inculpaților pentru o acțiune sau omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia infracțiune potrivit dreptului intern și nici la aplicarea unei pedepse care nu era prevăzută de dreptul intern la momentul respectiv.(28)

53. Aproape un an mai târziu, Curtea a fost invitată să își revizuiască abordarea în cauza M. A. S. Instanța de trimitere în cauză, Corte costituzionale (Curtea Constituțională, Italia) a exprimat îndoieli cu privire la compatibilitatea unei abordări precum cea din Hotărârea Taricco cu principiile supreme ale ordinii constituționale italiene, în special cu principiul (național al) legalității (pedepselor). Aceasta a susținut că supremația dreptului Uniunii nu ar trebui să meargă într-atât de departe încât să afecteze identitatea națională, inerentă structurilor fundamentale ale statului membru, protejate în temeiul articolului 4 alineatul (2) TUE.

54. În răspunsul său, Curtea a reamintit obligațiile statelor membre care decurg din articolul 325 alineatul (1) TFUE, care are efect direct, precum și obligația ca instanțele naționale să înlăture aplicarea dispozițiilor naționale contrare privind prescripția.(29) Cu toate acestea, Curtea a adus, de asemenea, două precizări importante cu privire la Hotărârea Taricco. În primul rând, aceasta a subliniat că revine, în principal, legiuitorului național obligația de a prevedea norme de prescripție care să permită îndeplinirea obligațiilor care decurg din articolul 325 TFUE.(30) În al doilea rând, Curtea a subliniat faptul că, la data faptelor din acțiunea principală, normele privind prescripția aplicabile în procedurile penale referitoare la TVA nu fuseseră încă armonizate de legiuitorul Uniunii.(31) În acest context, autoritățile și instanțele naționale sunt libere să aplice standarde naționale de protecție a drepturilor fundamentale în condițiile prevăzute în Hotărârea Åkerberg Fransson.(32)

55. Curtea a reținut, de asemenea, că cerințele privind previzibilitatea, precizia și neretroactivitatea legii penale aplicabile, inerente principiului legalității,(33) se aplică, în ordinea juridică italiană, și regimului de prescripție. În consecință, Curtea a statuat că, dacă instanțele naționale consideră că obligația să lase neaplicate dispozițiile naționale în cauză se lovește de principiul legalității, acestea nu ar trebui să se conformeze acestei obligații, iar aceasta chiar dacă respectarea obligației respective ar permite îndreptarea unei situații naționale incompatibile cu dreptul Uniunii.(34)

56. Ulterior Hotărârii M. A. S., Marea Cameră a Curții a emis trei hotărâri care privesc obligațiile statelor membre care decurg din dreptul Uniunii în ceea ce privește protejarea eficace a intereselor financiare ale Uniunii Europene în general și colectarea TVA-ului în special.

57. În primul rând, în Hotărârea Scialdone, Curtea a amintit că, în lipsa unei armonizări a sancțiunilor în domeniul TVA-ului, este de competența statelor membre, conform autonomiei instituționale și procedurale, să decidă cu privire la sancțiunile aplicabile în cazul încălcării normelor în materie de TVA, sub rezerva respectării principiilor efectivității și echivalenței.(35) În al doilea rând, în Hotărârea Menci, Curtea a precizat că statele membre dispun de o libertate de alegere a sancțiunilor aplicabile infracțiunilor în materie de TVA atât timp cât acestea respectă drepturile fundamentale, în special principiul *ne bis in idem* prevăzut la articolul 50 din cartă. Aceasta a concluzionat că cumulul procedurilor și al sancțiunilor administrative și penale este compatibil cu articolul 50 în anumite condiții.(36)

58. În al treilea rând, cea mai recentă hotărâre, Hotărârea Kolev(37) este, de asemenea, deosebit de relevantă pentru prezenta cauză. În cauza respectivă, cererea de decizie preliminară a fost, de asemenea, prezentată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) din Bulgaria. Cu toate acestea, respectiva cauză a vizat o reglementare națională care prevedea încetarea procesului penal, la cererea inculpatului, atunci când a trecut un termen de peste doi ani

de la începutul fazei preliminare, iar procurorul nu a finalizat faza preliminară.

59. După ce a reiterat că articolul 325 TFUE impune statelor membre să adopte sancțiuni eficiente și disuasive împotriva încălcării legislației vamale, Curtea a subliniat că statele membre trebuie să asigure, de asemenea, că normele de procedură penală permit o sancționare efectivă a acestor infracțiuni.(38)Curtea a mai adăugat că este în primul rând de competența legiuitorului național să garanteze că regimul procedural aplicabil urmării penale a infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii nu prezintă, din motive inerente acestuia, un risc sistemic de impunitate privind faptele care constituie asemenea infracțiuni, precum și să asigure protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor acuzate. La rândul său, instanța națională trebuie să se conformeze deopotrivă imediat obligațiilor care derivă din articolul 325 alineatul (1) TFUE, respectând, în același timp, drepturile fundamentale.(39)În orice caz, instanța națională nu poate dispune închiderea urmării penale pentru simplul motiv că această închidere constituie soluția cea mai favorabilă persoanelor acuzate.(40)

60. În sfârșit, există, de asemenea, hotărârea citată în mod expres de instanța de trimitere: Hotărârea WebMindLicences.(41)Această cauză privea modul de articulare a relației între o procedură administrativă și o procedură penală și drepturile persoanelor impozabile în respectiva cauză. A fost, de asemenea, adresată în mod expres o întrebare referitoare la utilizarea probelor obținute prin interceptarea convorbirilor telefonice, pentru a stabili existența unei practici abuzive în materie de TVA. Instanța de trimitere a adresat întrebarea dacă administrația fiscală poate utiliza probe obținute în contextul unei proceduri penale, inclusiv probe obținute în urma interceptării convorbirilor telefonice, ca bază pentru decizia sa.

61. Curtea a statuat că articolul 4 alineatul (3) TUE, articolul 325 TFUE și articolul 2, articolul 250 alineatul (1) și articolul 273 din Directiva TVA nu se opun posibilității ca administrația fiscală să utilizeze, pentru a stabili existența unei practici abuzive în materie de taxă pe valoarea adăugată, probe obținute, în cadrul unei proceduri penale paralele neîncheiate încă, fără cunoștința persoanei impozabile. Aceasta cu condiția ca drepturile garantate de dreptul Uniunii, în special cele prevăzute în cartă să fie respectate.(42)

62. În concluzie, se pare că rezultatul dintr-o jurisprudență constantă că articolul 325 alineatul (1) TFUE, ca dispoziție de sine stătătoare sau în coroborare cu articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF sau cu articolul 2, articolul 250 și articolul 273 din Directiva TVA impune statelor membre să adopte orice măsură necesară pentru protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene, inclusiv sancțiuni administrative sau penale eficace și disuasive.

63. Sfera obligațiilor statelor membre în această privință este una largă. Aceasta cuprinde, dincolo de sancțiunile individuale, întregul set de norme de drept național aplicabile, inclusiv normele privind procedura penală.(43)Dreptul Uniunii are ca scop garantarea faptului că, indiferent de natura lor procedurală sau materială și indiferent dacă ține de dreptul național sau dreptul Uniunii, normele naționale în cauză nu au drept efect împiedicarea impunerii unei sancțiuni care au un caracter efectiv și disuasiv.

64. Cu toate acestea, jurisprudența este la fel de clară asupra faptului că, în principiu, obligațiile statelor membre care decurg din dreptul Uniunii își găsesc limitele în drepturile fundamentale.(44)Indiferent dacă a existat o armonizare a normelor privind în mod direct sau indirect sancțiunile în domeniul TVA sau în domeniul vamal, Uniunea Europeană și statele membre sunt obligate să respecte drepturile fundamentale în exercitarea competențelor lor respective, potrivit articolului 51 alineatul (1) din cartă.

C. Colectarea eficientă a TVA-ului și limitele sale

65. În termeni simpli, întrebarea (re)deschisă de prezenta cauză este în esență: în numele „colectării eficiente” a TVA-ului (sau a altor resurse proprii ale Uniunii Europene) o instanță națională poate să înlăture, în mod selectiv, prevederi naționale, precum normele privind prescripția și termenele de prescripție (Hotărârea Taricco, Hotărârea M. A. S.); pragurile financiare pentru incriminare (Hotărârea Scialdone); termenele-limită aplicabile pentru încheierea fazei preliminare a procedurii penale (Kolev); sau, precum în speță, normele naționale privind admisibilitatea în cadrul proceselor penale a probelor obținute în mod ilegal, în cazul în care respectarea acestor norme ar însemna impunitate pentru persoanele acuzate?
66. Din nou cu un anumit grad de simplificare, răspunsul Curții la această întrebare specifică oscilează între „da, dacă se întâmplă într-un număr considerabil de cazuri” (Hotărârea Taricco), „nu, este de competența legiuitorului național să remedieze astfel de deficiențe sistemice” (Hotărârea M. A. S. și Hotărârea Scialdone) și „în principiu nu, dar în practică da, dacă se întâmplă în mod sistematic, cu condiția ca drepturile fundamentale ale persoanei acuzate să fie respectate” (Hotărârea Kolev).
67. Considerăm că este dificil de înțeles cum cea mai recentă abordare, în Hotărârea Kolev, ar putea fi urmată de către judecătorii naționali în practică. Judecătorul național ar trebui să înlăture dispozițiile naționale aplicabile în cadrul procedurilor penale, pe care le consideră ca fiind incompatibile cu articolul 325 alineatul (1) TFUE, direct aplicabil, însă trebuie să le înlăture doar pe acelea care nu ar conduce la un rezultat care încalcă drepturile fundamentale ale persoanei acuzate. Dar cum se pot identifica acestea? Nu sunt toate drepturile persoanei acuzate demne de o respectare riguroasă în contextul dreptului la un proces (penal) echitabil și/sau dreptului la apărare? Sau există drepturi de mai mică importanță, („drepturi de categoria a doua”), care trebuie identificate în mod individual de fiecare judecător național și apoi înlăturate în mod selectiv în cazul în care acestea se întâmplă să împiedice o condamnare?
68. Astfel, ar rezulta că acest aspect specific al jurisprudenței este încă o „lucrare în curs”. În cadrul acestei sesiuni, vom oferi câteva sugestii cu privire la modul în care această jurisprudență poate fi conceptualizată și dezvoltată. În acest context, desigur, este de la sine înțeles că statele membre trebuie să își respecte obligațiile care decurg din articolul 325 alineatul (1) TFUE și din toate celelalte dispoziții relevante de drept al Uniunii discutate mai sus.⁽⁴⁵⁾ De asemenea, este pe deplin recunoscut faptul că aceste obligații se pot extinde asupra oricărui element din legislația națională care pune efectiv în aplicare obligațiile respective.⁽⁴⁶⁾ În plus, acestea trebuie să fie puse în aplicare în mod eficient. În prezenta sesiune vom aborda mai degrabă originile și sfera unor astfel de limite ale unor astfel de obligații, de altfel ample [articolele 1, 2 și 3]; dacă aceste limite diferă, în funcție de tipul de normă națională în cauză (articolul 4); și, în cele din urmă, și probabil cel mai important aspect, căile de atac: cu condiția ca orice astfel de incompatibilitate să fie identificată, ce consecințe are în cauzele individuale pendinte (și, eventual, în alte cauze pendinte) (articolul 5)?
69. Este corect să recunoaștem de la bun început că abordarea propusă aici se bazează pe convingerea fermă că abordarea corectă în ceea ce privește potențialele deficiențe (sistemice) ale statelor membre în colectarea eficientă a TVA-ului (sau protecția altor interese financiare ale Uniunii Europene) este abordarea adoptată în Hotărârea M. A. S. și în Hotărârea Scialdone, iar nu cea adoptată în Hotărârea Taricco și în Hotărârea Kolev.

1. Măsura de armonizare a Uniunii

70. Analiza cu privire la *tipul* de norme, valori sau interese care pot fi utilizate pentru echilibrarea sau limitarea cerinței privind protecția efectivă a intereselor financiare ale Uniunii Europene și în ce mod poate fi realizat acest lucru, începe cu analiza naturii dispozițiilor de drept

al Uniunii aplicabile în prezenta cauză?

71. În Hotărârea M. A. S., Curtea a subliniat faptul că, la data faptelor din cauza principală, regimul prescripției aplicabile infracțiunilor în materie de TVA nu făcuse obiectul unei armonizări de către legiuitorul Uniunii, care a intervenit între timp, în mod parțial.(47)

72. Care este înțelesul exact al termenului „armonizare” în acest context și ce presupune existența sau absența unei măsuri de armonizare a Uniunii?

73. În primul rând, trebuie să se observe că formularea dezbaterii în termeni de „armonizare” poate induce în eroare într-o oarecare măsură. Problema este că noțiunea „armonizare” presupune un fel de analiză sectorială, analizând domeniul de drept în ansamblu sau un anumit act legislativ. În plus, „armonizarea parțială” sau „armonizarea minimă” în respectivul domeniului specific, oricare ar putea fi acela, ar avea aceleași efecte ca „armonizarea completă”?

74. Astfel, natura reală a testului pare să fie mai curând dacă există o normă clară sau un set de norme clare în dreptul Uniunii care să vizeze reglementarea unui anumit aspect al unui anumit domeniu în mod exhaustiv, privând, prin urmare, statele membre de posibilitatea de a adopta norme autonome. Un astfel de test vizează mai mult o microanaliză, fiind analizată o normă specifică sau, în cel mai bun caz, un aspect specific și bine definit al dreptului Uniunii.

75. Hotărârea Melloni(48) și normele privind motivele de neexecutare a unui mandat european de arestare în caz de condamnare pronunțat în lipsă prevăzute la articolul 4a din Decizia-cadru 2002/584/JHA(49) pot oferi un exemplu în acest sens. Normele prevăzute în această dispoziție vizează în mod exhaustiv, într-adevăr, un aspect al procedurii legate de mandatul european de arestare, opunându-se astfel normelor naționale autonome cu privire la același obiect. Testul privind existența unei „măsuri de armonizare” a Uniunii în sensul prezentat mai sus a fost efectuat la nivelul articolului 4a din Decizia-cadru 2002/584 și al situațiilor care intră sub incidența acestuia. Dar, desigur, nu s-a făcut nicio afirmație în sensul că decizia-cadru ar fi acoperit întregul obiect (indiferent cum este definit sau dacă include întreaga procedură de predare în cazul mandatului european de arestare sau procedura penală ca atare).

76. Desigur, un astfel de efect de preempțiune nu necesită întotdeauna o „corespondență textuală” deplină între norma de drept al Uniunii și cea națională. O astfel de „armonizare” și preempțiunea care derivă din aceasta ar putea fi, de asemenea, de natură mai degrabă funcțională. Deși nu stabilește o normă explicită, existența unor norme clare, în măsura în care se referă la chestiuni conexe, poate interzice sau restricționa anumite norme ale statelor membre, în măsura în care situația de fapt care face obiectul cauzei intră în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii.(50)

77. În al doilea rând, existența unor norme clare care reglementează un anumit aspect în mod exhaustiv are o consecință naturală: exclude acțiunile autonome ale statelor membre. Odată ce legiuitorul Uniunii a adoptat măsuri care reglementează pe deplin un anumit aspect, nu mai există spațiu de reglementare pentru statele membre pentru a își adopta propriile norme, cu excepția cazului în care măsurile respective au drept scop numai punerea în aplicare a normelor de drept al Uniunii și dacă astfel nu depășesc ceea ce permit normele de drept al Uniunii.

78. În al treilea rând, ar trebui subliniat faptul că ceea ce trebuie să se stabilească în fiecare caz individual în parte este măsura în care situația de fapt în discuție în acțiunea principală se apropie de măsura de armonizare în cauză. Oricât de clară, precisă și completă ar fi norma aplicabilă a Uniunii, în cazul în care setul de fapte din acțiunea principală se întâmplă să aibă doar o mică legătură cu norma respectivă, statele membre își păstrează libertatea de a adopta propriile norme autonome, deși, în mod oficial, cauza intră în continuare în domeniul de aplicare a

dreptului Uniunii.

79. Astfel, există în mod clar o scară. Pe de o parte, vor exista cazuri în care o reglementare națională va intra sub incidența unei norme „armonizate” a Uniunii, fie direct pe baza textului acesteia, fie pentru că are o legătură atât de puternică cu aceasta încât sunt interconectate din punct de vedere funcțional (precum în Hotărârea Melloni). Întinzându-se spre lateralul scării, care se îndepărtează de o normă clară a dreptului Uniunii, vor exista cazuri în care norma de la nivel național are încă o oarecare legătură cu o dispoziție de drept al Uniunii, dar această legătură este mai redusă. Exemplele din această categorie ar include jurisprudența Curții cu privire la sancțiunile în domeniul TVA, cum ar fi Hotărârea Åkerberg Fransson sau Hotărârea Scialdone. Termenul „sancțiuni” cu adjectivele adecvate este, într-adevăr, menționat în dispozițiile relevante ale dreptului Uniunii, dar cu siguranță nu este suficient de detaliat pentru a asigura norme clare ale dreptului Uniunii cu privire la elementele specifice de sancționare a infracțiunilor legate de TVA evidențiate în aceste cauze. În cele din urmă, la capătul celălalt al spectrului se află cazurile care, deși intră în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii, privesc norme naționale care sunt destul de îndepărtate de orice norme clare de drept al Uniunii cu privire la aspectul semnalat. Astfel, de exemplu, aspectele menționate în Hotărârea Ispas (acces la dosar în cadrul unei proceduri în materie de TVA); Hotărârea Kolev (termenele aplicabile închiderii fazei preliminare a procedurii penale); sau, de altfel, în prezenta cauză, se referă încă oarecum la colectarea TVA. Dar este nevoie de un efort de imaginație pentru a crea o legătură între termenul „colectare” și aceste situații de fapt.

80. Cu cât o situație este mai aproape de o cerință clar definită din dreptul Uniunii, cu atât statele membre dispun de o putere de apreciere mai mică și există mai multă uniformitate. Invers, cu cât o cauză se îndepărtează de o normă clară și specială din dreptul Uniunii, rămânând în continuare sub incidența sa, cu atât este mai mare puterea de apreciere a statelor membre, permițând astfel o mai mare diversitate. Revenind la o metaforă deja utilizată într-un context ușor diferit,⁽⁵¹⁾ dar care surprinde aceeași idee: cu cât te apropii mai mult de un far, cu atât este mai puternică lumina din sursa respectivă, acoperindu-le pe toate celelalte. Cu cât te îndepărtezi de far, cu atât este mai slabă lumina, amestecându-se treptat cu lumina din alte surse.

2. Originea națională sau de la nivelul Uniunii a limitelor privind colectarea eficientă a TVA-ului

81. În Hotărârea M. A. S., Curtea a subliniat, de asemenea, faptul că, la data faptelor din acțiunea principală, normele privind prescripția aplicabile în procedurile penale referitoare la TVA nu fuseseră încă armonizate de legiuitorul Uniunii. Imediat după această observație, Curtea a statuat că Republica Italiană era, așadar, liberă, la acea dată, să prevadă că, în ordinea sa juridică, acest regim, asemenea normelor privind definirea infracțiunilor și stabilirea pedepselor, de dreptul penal material și este, ca atare, supus principiului legalității infracțiunilor și pedepselor.⁽⁵²⁾

82. Prin această afirmație, Curtea a admis, într-un domeniu care nu a fost încă armonizat, aplicarea unei anumite interpretări la nivel național a unui drept fundamental (principiul legalității), care este protejat atât în temeiul dreptului Uniunii, cât și în temeiul dreptului național.

83. Aceasta înseamnă că colectarea eficientă a TVA-ului este întotdeauna limitată în temeiul dispozițiilor Uniunii și al dispozițiilor naționale privind drepturile fundamentale deopotrivă? Răspunsul la această întrebare va depinde de conținutul normei naționale în cauză și, după cum s-a indicat în secțiunea anterioară, de suprapunerea acesteia cu o normă „armonizată” sau de apropierea acesteia de o astfel de normă.

84. Pe scurt, două situații sunt posibile: în prima situație, norma națională în cauză fie intră

perfect sub incidența normelor armonizate la nivelul Uniunii cu privire la textul său, fie este atât de apropiat? din punct de vedere funcțional de aceste norme încât este efectiv devansat? de aplicarea acestora. În acest caz, limitele, rezervele și echilibrarea cu normele respective vor fi de natură „orizontală”, în legătură cu interesele, valorile, standardele în materie de drepturi fundamentale de la nivelul Uniunii.(53)În a doua situație, norma națională în cauză nu intră sub incidența unei astfel de preempțiuni textuale sau funcționale (rezonabil de restrâns?), dar intră totuși în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii. În acest caz, limitele respective, inclusiv limitele cu privire la drepturile fundamentale, vor proveni din ambele sisteme: standarde (minime) ale dreptului Uniunii, deoarece statul membru acționează în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii și nu poate exista o acțiune impusă în temeiul dreptului Uniunii fără aplicarea articolului 51 alineatul (1) din cartă, și, de asemenea, limite legale naționale, care pot, în plus, să prevadă un nivel mai ridicat de protecție în cazurile respective.

85. Această distincție se află la baza motivului pentru care Curtea, în Hotărârea Melloni, a exclus aplicarea standardului național de protecție, deși a permis în mod explicit aplicarea acestuia în Hotărârea M. A. S.

86. În Hotărârea Melloni, situația în cauză în acțiunea principală a fost determinată efectiv de un set clar de norme din Decizia-cadru 2002/584(54)Prin urmare, nu a fost posibil, pe baza niciunei dispoziții de drept intern coroborate cu articolul 53 din cartă, să se adauge un nou motiv de neexecutare la cele prevăzute în decizia-cadru, chiar dacă acest motiv s-ar fi regăsit în constituția statului membru. Potrivit Curții, aceasta ar conduce, prin faptul că ar repune în discuție uniformitatea standardului de protecție a drepturilor fundamentale definit prin această decizie-cadru, la o încălcare a principiilor încrederii și recunoașterii reciproce pe care aceasta urmărește să le consolideze și, prin urmare, la o compromitere a caracterului efectiv al deciziei-cadru menționate.(55)

87. Cu alte cuvinte, cu excepția unor circumstanțe cu totul excepționale,(56) numai standardul Uniunii cu privire la drepturile fundamentale se aplică într-o situație de uniformitate legislativă la nivelul Uniunii în cazul în care printr-o măsură a Uniunii au fost stabilite cerințe clare și exhaustive cu privire la o chestiune specifică. În acest caz, se presupune că legiuitorul Uniunii a realizat deja un echilibru între protecția drepturilor fundamentale, pe de o parte, și eficacitatea generală a măsurii în cauză în ceea ce privește obiectivele sale, pe de altă parte. Dacă este necesar, acest echilibru poate fi contestat în fața Curții, pe baza standardului Uniunii de protecție a drepturilor fundamentale ca un criteriu de control al măsurii de armonizare a Uniunii în cauză. Astfel, drepturile fundamentale vor fi în cele din urmă protejate de către Curte, având în vedere faptul că, în temeiul articolului 52 alineatul (3) din cartă, standardul de protecție al Uniunii nu poate fi inferior standardului din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO).

88. În schimb, atât în Hotărârea M. A. S., cât și în Hotărârea Scialdone (sau în Hotărârea Åkerberg Fransson) nu a existat o astfel de „armonizare” în sensul în care normele naționale în discuție în aceste cauze s-au aplicat în mod direct sub incidența unei dispoziții clare a dreptului Uniunii în acest scop sau să fie excluse din punct de vedere funcțional de o astfel de dispoziție. Prin urmare, două tipuri de limite s-au aplicat exercitării acestei puteri de apreciere. Pe de o parte, statele membre rămân supuse cerințelor Uniunii de echivalență și eficacitate(57) și standardului minim de protecție a drepturilor fundamentale garantate de cartă.(58)Pe de altă parte, întrucât își exercită puterea de apreciere proprie, statele membre pot, de asemenea, aplica, atunci când revizuiesc normele adoptate în cadrul exercitării unei astfel de puteri de apreciere, propria concepție cu privire la un drept fundamental, atât timp cât ele nu oferă o protecție mai redusă decât cea oferită de cartă, în conformitate cu articolul 53 din cartă.

89. O ultimă observație se impune în ceea ce privește gradul necesar de „unitate” sau

„uniformitate” cu referire la cele din urm? situa?ii. O declara?ie recurent? a Cur?ii este c? autorit?ile ?i instan?ele na?ionale sunt libere s? aplice standarde na?ionale de protec?ie a drepturilor fundamentale, cu condi?ia ca aceast? aplicare s? nu compromit? nivelul de protec?ie prev?zut de cart?, astfel cum a fost interpretat de Curte, ?i nici suprema?ia, unitatea ?i caracterul efectiv ale dreptului Uniunii.(59)

90. Trebuie s? admitem c? ni se pare destul de dificil de conceptualizat func?ionarea în practic? a acestor condi?ii, în special a cerin?elor de „unitate” incluse în cea de a doua condi?ie. Termenele de depunere a unei declara?ii de TVA pot constitui un exemplu în acest sens. De?i obliga?ia de prezentare periodic? a declara?iilor de TVA este prev?zut? la articolul 250 alineatul (1) din Directiva TVA, nu este prev?zut modul exact în care aceste declara?ii ar trebui efectuate din punct de vedere administrativ (cum ar fi frecven?a, formatul, termenele limit?). Aceste din urm? aspecte nu sunt, prin urmare, „armonizate” în sensul prezentat în sec?iunea anterioar?, intrând astfel în domeniul în care statele membre î?i p?streaz? puterea de apreciere. Prin defini?ie, astfel de norme na?ionale vor fi diverse ?i divergente, dar, în m?sură în care acestea nu amenin?? suprema?ia, eficacitatea global? ?i standardele minime de protec?ie prev?zute de cart?, o astfel de diferen?iere la nivel na?ional este, desigur, posibil?.

91. Astfel, de?i sunt, bineîn?eles, relevante pentru aplicarea la nivel na?ional a normelor armonizate ale Uniunii, cerin?ele privind suprema?ia, unitatea ?i eficacitatea ?i, în special, cerin?a privind „unitatea”, ar trebui, probabil, s? nu fie interpretate în mod *literal* în domeniile în care statele membre î?i p?streaz? puterea de apreciere.

3. Rolul cartei

92. Dacă situa?ia specific? este în întregime determinat? de dreptul Uniunii, în sensul descris în sec?iunile anterioare, carta va juca un interesant dublu rol ca limit? pentru colectarea eficient? a TVA?ului. În situa?iile care intr? în mod clar sub inciden?a unei norme sau a unui set de norme de drept al Uniunii, aceasta va crea un standard *maxim* comun. În situa?iile care se afl? în afara unei astfel de armoniz?ri la nivelul dreptului Uniunii, carta va stabili pragul *minim* de protec?ie a drepturilor fundamentale.

93. În prima ipotez?, în cazul armoniz?rii, carta va ac?iona ca un plafon. Întrucât aplicarea, prin intermediul articolului 53, a standardelor na?ionale de protec?ie este exclus?, carta este singurul reper în materia drepturilor omului pe baza c?ruia m?surile de armonizare la nivelul Uniunii – sau m?surile na?ionale de strict? punere în aplicare a acestora – vor fi evaluate. În acest context, articolul 52 alineatul (1) impune ca standardul de protec?ie care decurge din cart? s? fie cel pu?in la fel de ridicat ca standardul CEDO, în timp ce articolul 52 alineatul (3) asigur? c? restric?iile drepturilor fundamentale sunt limitate în mod clar ?i nu dep??esc ceea ce este necesar pentru a asigura, de exemplu, protec?ia intereselor financiare ale Uniunii Europene. Aceste dispozi?ii garanteaz? c? îns??i carta trebuie s? asigure un nivel ridicat de protec?ie a drepturilor fundamentale, prin stabilirea unor limite *eficace* pentru colectarea TVA?ului. F?când parte integrant? din dreptul primar al Uniunii, carta beneficiaz?, de asemenea, de cerin?ele în materie de suprema?ie, unitate ?i eficacitate. Aceasta are acela?i rang cu alte dispozi?ii de drept primar al Uniunii, cum ar fi articolul 325 TFUE ?i este de competen?a Cur?ii s? garanteze echilibrul corect între drepturile fundamentale ?i valorile sau interesele concurente.

94. În al doilea rând, în lipsa armoniz?rii, inclusiv atunci când dreptul Uniunii las? o marj? de manevr? statelor membre pentru a adopta propriile norme legislative sau de punere în aplicare,(60) carta stabile?te un prag minim. Din articolul 53 reiese în mod clar c? constitu?iile statelor membre – precum ?i dreptul interna?ional – pot s? prevad? standarde de protec?ie mai ridicate decât cele prev?zute în cart?.

95. Din nou, într-o astfel de situație, „supremația, unitatea și eficacitatea” dreptului Uniunii sunt afectate de acest lucru? Cu cât există mai puțin armonizare, cu atât este mai puțin probabil ca supremația, unitatea și eficacitatea dreptului Uniunii să fie, prin definiție, subminate. Cu siguranță, aplicarea unui standard național de protecție înseamnă diversitate, iar nu uniformitate. Cu toate acestea, în lipsa armonizării, standardul național de protecție se aplică doar marjei de apreciere – mai mult sau mai puțin largi – acordate statelor membre de însuși dreptul Uniunii. Prin urmare, acțiunea la nivel național, spre deosebire de acțiunea la nivelul Uniunii, este măsurată în raport cu criteriul mai strict al constituției naționale. Cu alte cuvinte, cu cât este mai largă marja de apreciere a statelor membre, cu atât mai mic este riscul ca supremația, unitatea și eficacitatea dreptului Uniunii să fie afectate.

4. Natura materială sau procedurală a normelor naționale de drept penal

96. În Hotărârea M. A. S., s-a ridicat problema dacă norma de prescripție în cauză prezintă o natură materială sau procedurală și, prin urmare, dacă principiul legalității cuprindea, de asemenea, norma respectivă. Întrucât sistemul juridic italian recunoaște astfel de norme ca fiind de natură materială, Curtea a acceptat că, în lipsa unei armonizări a acestor norme, se aplică interpretarea dată principiului legalității în temeiul dreptului italian. În Hotărârea M. A. S., precum și anterior în Hotărârea Taricco, această întrebare a apărut în contextul specific al articolului 49 din cartă, urmărindu-se stabilirea aspectului dacă garanțiile prevăzute de respectivul articol se referă doar la normele penale „materiale” sau și la cele „procedurale”.

97. Cu toate acestea, având în vedere, de asemenea, prezenta cauză, se pune o întrebare mai amplă, care depinde de contextul specific al garanțiilor prevăzute de articolul 49 din cartă. Raționamentul enunțat mai sus, referitor la tipul de limite pentru „colectarea efectivă a TVA-ului”, ar fi (sau ar trebui să fie) diferit dacă norma națională în cauză ar fi de natură „materială”, iar nu de o simplă natură „procedurală”? În plus, în legătură cu următorul aspect privind modul în care astfel de potențiale deficiențe la nivel național ar trebui să fie remediate, consecințele în această privință ar trebui, de asemenea, să fie diferite, din nou acest lucru depinzând de situația în care în cazul individual norma înlăturată este o normă materială sau procedurală (de drept penal)?

98. Răspunsul nostru la aceste întrebări este în mod evident „nu”, din cel puțin trei motive.

99. În primul rând, o astfel de clasificare este problematică și foarte greu de aplicat. Acest lucru este absolut evident, în contextul specific al articolului 49 din cartă,⁽⁶¹⁾ dar devine și mai complex dincolo de această dispoziție, în legătură cu alte drepturi conferite de cartă. În plus, o astfel de clasificare ar fi supus unor taxonomii naționale sau unei taxonomii la nivelul Uniunii? Aceasta din urmă ar necesita ulterior o „noțiune autonomă Uniunii” pentru orice normă legală care urmează să fie definită?

100. În al doilea rând, suntem foarte surprinși de ușurința implicită cu care normele „pur procedurale” ar putea fi înlocuite. Prevederile care impun ca un procuror, într-o anumită perioadă de timp, fie să inițieze procedurile judiciare, fie să înceteze urmărirea penală, astfel încât persoana să nu se afle pentru totdeauna în faza preliminară a cercetării penale, reprezintă un simplu „element de procedură” auxiliar. Sau, de exemplu, cerința ca o instanță să fie competentă în cadrul unui proces penal reprezintă un simplu „ornament procedural”. De fapt, în multe cazuri, normele procedurale sunt susceptibile să protejeze drepturile fundamentale în aceeași măsură sau chiar mai mult decât normele de fond. După cum remarca Rudolf von Jhering cândva, „forma este inamicul declarat al arbitrarității, sora gemină a libertății”.⁽⁶²⁾ Astfel, este destul de greu de înțeles modul în care instanțele naționale ar putea invoca în mod valabil dreptul (jurisprudența) Uniunii în scopul de a limita drepturile fundamentale prin înlocuirea unor astfel de norme „procedurale” de drept penal.⁽⁶³⁾

101. În al treilea rând și mai presus de toate, pentru motivele pe care le-am enunțat deja în altă parte,⁽⁶⁴⁾ studiul subtilităților taxonomiilor juridice, naționale sau europene, este, prin natura sa, neadecvat pentru tipul de discuții care ar trebui să aibă loc atunci când se discută despre limitele drepturilor fundamentale. Această discuție ar trebui să fie axată pe impact. Pe aceasta ar trebui să se concentreze protecția drepturilor fundamentale: individul și impactul pe care norma îl are asupra poziției sale, iar nu etichetele taxonomice care îi sunt atașate acesteia.

5. Căi de atac

102. În Hotărârile M. A. S. and Kolev, Curtea a precizat că, în caz de incompatibilitate a normelor naționale cu dreptul Uniunii, este în primul rând de competența legiuitorului național să abordeze această incompatibilitate,⁽⁶⁵⁾ într-un mod prin care să evite un risc sistemic de impunitate.⁽⁶⁶⁾ Cu toate acestea, s-a afirmat, de asemenea, cu trimitere la Hotărârea Taricco, ca o chestiune de principiu, că efectul direct al articolului 325 alineatul (1) TFUE, în combinație cu principiul supremației, permite instanțelor naționale să înlăture aplicarea normelor incompatibile.⁽⁶⁷⁾ Din Hotărârea Kolev reiese că respectivul mandat presupune nu numai înlocuirea acestor norme, ci, aparent, și unele măsuri pozitive suplimentare care urmează să fie luate de către instanța națională, care nu au niciun temei textual în legislația națională, cum ar fi prelungirea termenelor în care procurorul trebuie să acționeze sau rezolvarea directă a neregulilor în discuție.⁽⁶⁸⁾

103. Dintr-o serie de motive, considerăm că rolul instanțelor naționale cu privire la reglementările naționale care ar putea împiedica colectarea corectă a TVA-ului, mai ales în cauze (penale) în curs, trebuie să fie înțeles în mod diferit. Pe scurt, orice constatare privind incompatibilitatea ar trebui să se limiteze doar la o afirmație declarativă în acest scop, care, în virtutea securității juridice și a protecției drepturilor fundamentale ale persoanei acuzate, nu se aplică cauzelor pendinte. Aceasta ar trebui să fie eficace doar pentru viitor, la nivel structural și procedural eventual împreună cu o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 258 TFUE.

104. În primul rând, ca punct de plecare, ar trebui să se amintească faptul că, în ansamblu, găsirea unui echilibru între protecția efectivă a intereselor financiare ale Uniunii Europene, pe de o parte, și drepturile fundamentale, pe de altă parte, este un act de echilibrare între obiective și valori de (cu siguranță cel puțin) același rang. Chiar și în cazul în care interpretarea acestor drepturi fundamentale recunoscute de cartă trebuie să fie asigurată în cadrul structurii și obiectivelor Uniunii Europene,(69) restricțiile aduse drepturilor fundamentale sunt ele însele limitate de cartă, indiferent de existența armonizării. Articolul 52 alineatul (1) interzice orice interferență cu substanța drepturilor și libertăților recunoscute de aceasta. Articolul 52 alineatul (3) impune un prag minim de protecție a drepturilor omului care corespunde standardelor CEDO.

105. Pe de altă parte, astfel cum se reamintește în Hotărârea M. A. S., instanța nu poate, în cursul unei proceduri penale, să agraveze regimul răspunderii penale împotriva unei persoane care face obiectul unei astfel de proceduri.(70) În acest context, nu înțelegem cum înlăturarea în mod selectiv a aplicării prevederilor naționale de drept penal sau de procedură penală pentru a permite continuarea urmăririi penale care este în afara termenului legal sau este ilegală nu ar contrazice această concluzie.

106. În al treilea rând, astfel de rezultate în procedurile penale în curs sunt incompatibile cu orice cerințe concepute în mod rezonabil în materie de previzibilitate a legislației și de securitate juridică, aceste principii având în mod clar o importanță deosebită în contextul procedurilor penale. Sistemul judiciar al Uniunii este unul difuz. Fiecare instanță din statele membre acționează ca o instanță care asigură aplicarea dreptului Uniunii. În cadrul acestui mandat judiciar, orice instanță națională poate și trebuie să atragă consecințele procedurale corespunzătoare constatării unei incompatibilități, pe care este îndreptățită să o facă ea însăși, fără a sesiza Curtea. Când acest mandat este extins la înlăturarea unor norme naționale de procedură penală de către instanțele individuale din statele membre, pe baza autoevaluării acestora, justiția penală pare fie supusă riscului de a deveni o loterie (sponsorizată de Uniune).

107. Acest risc este agravat de faptul că, chiar și după Hotărârea Kolev, punctul catalizator stabilit de Curte pentru orice astfel de înlăturare selectivă a aplicării normelor naționale incompatibile rămâne neclar. În Hotărârea Taricco, în care instanța de trimitere a arătat că durata procedurilor penale în Italia este atât de lungă încât, în acest tip de cauze, „impunitatea de fapt nu ar constitui [...] un caz excepțional, ci regula”, Curtea a stabilit că punctul catalizator îl reprezintă momentul în care instanța națională a ajuns la concluzia că aplicarea dispozițiilor naționale ar avea un astfel de efect „într-un număr considerabil de cazuri”.(71) În Hotărârea Kolev, acest factor declanșator pare să fie desemnat drept „încălcare sistematică și continuă ale normelor vamale” care par să conducă la un „risc sistemic” ca faptele care afectează interesele financiare ale Uniunii Europene să rămână nepedepsite.(72)

108. Cu toate acestea, în Hotărârea Kolev, unica „încălcare sistematică și continuă” în cauza principală pare să fi constat în faptul că un anumit procuror nu a fost în măsură să comunice în mod valabil documentele corespunzătoare persoanei acuzate în cadrul unei proceduri penale specifice. În acest sens, procurorul nu a fost în măsură să facă acest lucru *în mod sistematic și continuu*. Cu toate acestea, în rest, întreaga problemă „sistemică” pare să se bazeze pe o afirmație a instanței de trimitere. Este destul de clar ce tip de probleme (de această dată cu adevărat sistemice) pot fi create în contextul dreptului penal de o asemenea „permisiune de înlăturare” din partea Curții.(73)

109. În al patrulea rând, răspunsul (încercat și testat constituțional) la această problemă și la chestiunile conexe este respectarea principiului separației puterilor. În mod evident, este de competența legiuitorului național, în caz de incompatibilitate a normelor penale naționale cu dreptul Uniunii, să intervină și să adopte prospectiv norme cu un domeniu de aplicare general, în

conformitate cu principiul legalității. Ca o expresie a separației puterilor în domeniul sensibil al dreptului penal, principiul legalității impune adoptarea atât de norme procedurale, cât și de norme materiale de către Parlament. În afară de valoarea constituțională inerentă acestui argument, această abordare are, de asemenea, un avantaj pragmatic: prin definiție va exista doar *unsingur* set de norme aplicabile.

110. În al cincilea rând, există ceea ce s-ar putea numi paradoxul general „unde pot conduce deficiențele sistemice de la nivelul statelor membre”. În cauze precum *N. S.*(74) sau *Aranyosi și Căldăraru*,(75) există anumite deficiențe sistemice în cadrul sistemului judiciar, al sistemului administrativ sau al sistemului penitenciarelor dintr-un stat membru a condus, în numele protecției eficiente a drepturilor fundamentale, la posibilitatea unei suspendări temporare a unora dintre principiile fundamentale pe care se întemeiază Uniunea Europeană, cum ar fi recunoașterea reciprocă și încrederea reciprocă. Cu toate acestea, deficiențele (aparent) sistemice în ceea ce privește colectarea TVA-ului și a taxelor vamale, referitoare la protejarea intereselor financiare ale UE, sunt de o asemenea valoare superioară încât conduc, de data aceasta, la suspendarea efectivă a drepturilor fundamentale, alături de legalitate și statul de drept. Ne întrebăm ce ar implica o astfel de stratificare a valorilor din perspectiva ierarhiei între articolul 2 TUE și articolul 325 TFUE.

111. Având în vedere toate aceste motive, în opinia noastră, abordarea Curții cu privire la consecințele unei eventuale incompatibilități a unei prevederi naționale referitoare la colectarea efectivă a TVA-ului sau a altor resurse proprii ale Uniunii Europene, în special în ceea ce privește procedurile penale legate de aceste aspecte, ar trebui să fie structurat într-un mod oarecum diferit. Chiar și în cazul în care o reglementare națională aplicabilă în cadrul acestor proceduri ar fi declarat incompatibilă cu dispozițiile de drept al Uniunii aplicabile, această declarație ar trebui să producă doar efecte pentru viitor. Prin aplicarea principiilor securității juridice, al legalității și al protecției drepturilor fundamentale (la fel de relevante în cauza respectivă), această constatare nu poate fi aplicată în cauzele în curs, dacă ar fi în detrimentul persoanei acuzate. Astfel, statele membre au obligația să ia imediat măsuri în vederea modificării legislației naționale pentru a asigura compatibilitatea normelor naționale cu constatările Curții. Calea de atac (structurală) adecvată în situația omiterii unei asemenea obligații este procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor (eventual accelerată) în temeiul articolului 258 TFUE este.

112. În cele din urmă, nu ar trebui să aibă nicio importanță aspectul dacă potențialele deficiențe sunt sistemice sau doar individuale. Cu condiția ca orice astfel de deficiențe să fie, într-adevăr, structurale în sensul care se produc la scară largă și în mod repetat, acesta este de fapt un alt argument suplimentar în susținerea faptului că trebuie să existe, de asemenea, un răspuns „structurat” sub forma unei proceduri în temeiul articolului 258 TFUE, în cadrul căreia statul membru în cauză să poată, de asemenea, să își apere punctul de vedere.

D. Întrebarea adresată de instanța de trimitere

113. Aplicând aceste sugestii generale în prezenta cauză, considerăm că este destul de clar răspunsul la întrebarea specifică adresată de instanța de trimitere, respectiv dacă protecția eficientă a resurselor proprii ale Uniunii Europene impune înlocuirea unor norme naționale care exclud utilizarea probelor obținute în mod ilegal: *nu, cu siguranță* nu impune acest lucru.

114. În primul rând, la data faptelor din acțiunea principală, se pare că nu exista nicio armonizare la nivelul Uniunii(76) a normelor privind probele sau privind interceptarea convorbirilor telefonice în vederea protejării intereselor financiare ale Uniunii Europene în contextul TVA-ului sau în general. Prin urmare, statele membre și-au păstrat puterea de apreciere în elaborarea propriilor lor norme în acest sens.

115. În al doilea rând, chiar în absența unor norme specifice ale Uniunii în materie, în sensul că situația în discuție nu este stabilită de legislația Uniunii, aceasta intră totuși în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. Statele membre se supun, într-adevăr, obligațiilor care derivă din articolul 325 alineatul (1) TFUE, articolul 2 alineatul (1) din Convenția PIF și articolul 206, articolul 250 alineatul (1) și articolul 273 din Directiva TVA cu privire la toate normele de drept penal care se referă la sancțiuni în domeniul TVA.

116. În comparație cu normele naționale în discuție în cauzele M. A. S. sau Kolev, gradul de proximitate a normelor naționale în cauză în raport cu normele aplicabile de drept al Uniunii este oarecum redus, însă în mod sigur nu lipsește. (77) Într-adevăr, normele în materie de probe în legătură cu normele privind competența instanțelor, precum și condițiile în care sunt autorizate interceptările telefonice au un impact clar asupra sancțiunilor, acestea din urmă devenind mai mult sau mai puțin probabile sau eficace ca urmare a efectului produs de aceste norme. Aceasta reiese clar în cazul în care aplicarea normelor în materie de probe existente în legislația bulgară împiedică utilizarea probelor de natură să dovedească vinovăția domnului Dzivev în acțiunea principală.

117. În al treilea rând, rezultă că, în definirea și aplicarea unor astfel de tipuri de norme, statele membre trebuie să își exercite puterea de apreciere în cadrul a două serii de limite, inclusiv în cadrul limitelor în materia drepturilor fundamentale: cele care decurg din legislația națională și cele care decurg din dreptul Uniunii.

118. Pe de o parte, ele trebuie să respecte propria legislație națională, inclusiv dispozițiile relevante ale constituțiilor lor în ceea ce privește dreptul penal, în general, și probele și interceptarea convorbirilor telefonice, în special. În consecință, pe baza Hotărârii M. A. S., reiese că autoritățile bulgare pot examina normele naționale în discuție din perspectiva interpretării specifice a drepturilor fundamentale (de exemplu principiul legalității pedepselor), chiar dacă acestea din urmă sunt, de asemenea, garantate în temeiul dreptului Uniunii, cu condiția ca constituțiile naționale să ofere un standard mai ridicat de protecție pentru persoanele acuzate. În această privință, este de competență exclusivă a instanței de trimitere să examineze dacă prevederile naționale în discuție respectă legislația națională de rang mai înalt.

119. Pe de altă parte, întrucât situația din prezenta cauză intră în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii, autonomia instituțională și procedurală de care se bucură statele membre în definirea propriilor norme în materie de probe este limitată nu numai de dubla cerință a echivalenței și efectivității stabilite la nivelul Uniunii, precum și de cartă. (78)

120. Cerința de echivalență limitează libertatea de alegere a statelor membre prin faptul că le obligă să asigure că aceste sancțiuni îndeplinesc condiții similare celor aplicabile unor încălcări ale dreptului național de aceeași natură și de o importanță similară. (79) Cu toate acestea, în speță, nu par să existe probleme de echivalență.

121. Cerința efectivității obligă statele membre să asigure colectarea efectivă a TVA-ului, în special prin impunerea de sancțiuni eficiente și disuasive în cazul unor încălcări ale legislației în materie de TVA. (80)

122. Caracterul efectiv al dreptului Uniunii este un argument discutabil deoarece, în sine, aceasta nu are niciun fel de limite. În cazul în care acest argument este acceptat în dimensiunea sa maximă, atunci orice rezultat care ar putea fi avut în vedere poate fi justificat de acesta. Cu siguranță, dacă „eficacitatea protecției resurselor proprii ale Uniunii” ar fi echivalat cu „dispunerea pedepsei cu închisoarea pentru săvârșirea fraudei și neplata TVA-ului”, (81) atunci orice dispoziție națională care stă în calea unei condamnări ar trebui să fie îndepărtată. Însă nu ar

fi, de asemenea, mai eficient s? nu fie absolut deloc nevoie s? se solicite un mandat judiciar pentru interceptarea convorbirilor telefonice? De asemenea, poate c? colectarea eficient? a TVA?ului ar spori, de asemenea, în cazul în care instan?a na?ional? ar avea competen?a de a dispune flagelarea în public pentru fraudă în materie de TVA?

123. Astfel de exemple în mod evident absurde demonstrează cu claritate motivul pentru care argumentul poten?ial nelimitat al „eficacit??ii” trebuie s? fie imediat limitat ?i echilibrat în raport cu argumentele ?i valorile identificate în etapa precedent?: alte valori, interese ?i obiective provenind din limite la nivelul Uniunii ?i la nivel na?ional, inclusiv în ceea ce prive?te protec?ia drepturilor fundamentale. Poten?ialul exerci?iu de echilibrare în raport cu limitele ?i cu normele procedurale na?ionale este de competen?a instan?ei na?ionale.

124. În ceea ce prive?te dreptul Uniunii ?i cerin?ele minime care decurg din acesta, putem repeta înc? odat? faptul c? dreptul Uniunii nu numai c? impune aplicarea de sanc?iuni efective ?i disuasive, ci ?i respectarea drepturilor fundamentale în procesul de impunere a sanc?iunilor respective. Dispozi?iile din cart? ?i articolul 325 alineatul (1) TFUE au acela?i rang ca dispozi?iile de drept primar al Uniunii. Într?adev?r, întrucât o *dubl? obliga?ie* decurge din dreptul Uniunii în domeniul de aplicare a acestuia din urm?, statele membre trebuie s? asigure echilibrul între eficacitate ?i drepturile fundamentale. Prin urmare, este important ca, atunci când evaluează eficacitatea, s? ia în considerare cerin?ele de protec?ie a drepturilor fundamentale.(82)

125. În circumstan?ele specifice din spe??, este destul de clar c? interceptarea comunica?iilor de orice fel, inclusiv ascultarea convorbirilor telefonice, reprezint? o imixtiune important? în ceea ce prive?te respectarea dreptului la via?? privat? (articolul 7 din cart?)(83) ?i, dac? este utilizat? în mod ilegal în contextul unui proces penal, ?i în ceea ce prive?te dreptul la ap?rare [articolul 48 alineatul (2) din cart?].

126. Astfel, o norm? na?ional? care interzice utilizarea probelor ob?inute în temeiul unui mandat de interceptare autorizat în mod incorect este în beneficiul ambelor p?r?i ale ecua?iei: nu doar pentru obiectivul legat de colectarea eficient? a TVA?ului (permi?ând ca astfel de imixtiuni în ceea ce prive?te dreptul la via?a privat? s? intervin? totu?i), ci ?i pentru respectarea drepturilor fundamentale implicate (prin condi?ionarea utiliz?rii unor astfel de probe de îndeplinirea unei serii de cerin?e, inclusiv cerin?a ca probele s? fi fost ob?inute în mod legal în baza unui mandat judec?toresc).

127. Consider?m c?, în spe??, analiza s?ar putea încheia la acest punct. Nu consider?m c? într?un caz precum cel din spe??, aspectul dac? normele procedurale na?ionale în discu?ie sunt sau nu sunt procedurale sau câte probleme similare apar la nivel na?ional ar trebui s? aib? vreun efect asupra aprecierii Cur?ii. Cu toate acestea, în scopul de a asista pe deplin Curtea, r?spunsul concis la celelalte puncte, aplicând analiza general? de mai sus(84) cu privire la prezenta cauz?, ar fi dup? cum urmează?

128. În al patrulea rând, de?i o dispozi?ie na?ional? care prevede ca instan?a competent? s? autorizeze interceptarea convorbirilor telefonice într?un caz individual ar putea fi în?eleasă ca fiind de natur? „procedural?”, norma care prevede c? mandatul de autorizare a intercept?rii convorbirilor telefonice trebuie motivat este u?or mai complex?. În cazul în care nu sunt prezentate motivele (bine definite, specifice cauzei) pentru interceptarea convorbirilor telefonice, o astfel de cerin?? reprezint? o „simpl?” norm? procedural?. Dificultatea clasific?rii unor astfel de norme în prezenta cauz? ?i în alte cauze(85) subliniaz?, înc? o dat?, de ce această distinc?ie nu este cu adev?rat util? în cazuri precum cel din spe??.

129. În al cincilea rând, nu consider?m c?, pentru evaluarea compatibilit??ii normelor, ar avea vreo relevan?? verificarea num?rului de cazuri în care o norm? operează într?un anumit fel. Chiar

dac? ar avea relevan??, r?spunsul structural la aceste posibile deficien?e ar trebui s? fie orientat exclusiv spre viitor, neaplicându?se cauzelor în curs în detrimentul celor care au f?cut deja obiectul urm?ririi penale. Cu toate acestea, în cazul în care Curtea ar decide totu?i c? deficien?ele sistemice sunt relevante în acest tip de cauze, în sensul avut în vedere în Hot?rârea Taricco ?i în Hot?rârea Kolev, subliniem urm?toarele.

130. Astfel cum a sugerat Comisia, nu rezult? din situa?ia de fapt din prezenta cauz?, astfel cum a fost prezentat? de instan?a de trimitere, c? aplicarea normelor na?ionale în cauz? ar genera un *risc sistemic* de impunitate în sensul Hot?rârii Kolev sau ar împiedica colectarea în mod corect a TVA?ului într?un *num?r considerabil de cazuri* în sensul Hot?rârii Taricco.

131. Oricare ar fi reperul de urmat, este corect s? presupunem c? „sistemic” ?i „considerabil” ar trebui s? însemne mai mult decât un singur caz. În plus, în opinia noastr?, pe deplin conform? cu celelalte cazuri în care a fost discutat? problematica deficien?elor sistemice, precum Hot?rârea N. S. sau Hot?rârea Aranyosi ?i C?ld?raru, orice astfel de propunere de anvergur? ar trebui s? fie sus?inut? de probe⁽⁸⁶⁾ care s? dep?easc? ceea ce pare a fi interpretarea individual? a normelor ?i a practicii na?ionale de c?tre o instan??.⁽⁸⁷⁾

132. În spe??, exist? patru persoane acuzate. Astfel cum a ar?tat instan?a de trimitere, probele ob?inute pot fi invocate pentru a dovedi vinov??ia celorlal?i inculpa?i din ac?iunea principal?, cu excep?ia domnului Dzivev. Astfel, se pare c? în trei din cele patru cazuri, „în pofida” normelor na?ionale în discu?ie, organele de urm?rire penal? au fost în m?sur? s? ob?in? probe în mod legal în temeiul dreptului na?ional împotriva celorlal?i trei inculpa?i. Astfel, nu este clar, pe baza situa?iei de fapt din prezenta cauz?, modul în care aplicarea acestor norme ar împiedica în mod serios sanc?ionarea eficient? pe scar? larg?. În plus, problema generat? de incertitudinea cu privire la instan?a competent? s? autorizeze interceptarea convorbirilor telefonice pare s? aib?, de asemenea, un caracter temporar.

V. Concluzie

133. Având în vedere ansamblul considera?iilor care preced?, propunem Cur?ii s? r?spund? la întrebarea adresat? de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) dup? cum urmeaz?:

— Articolul 325 alineatul (1) TFUE, articolul 1 alineatul (1) ?i articolul 2 alineatul (1) din Conven?ia privind protec?ia intereselor financiare ale Comunit??ilor Europene ?i articolul 206, articolul 250 alineatul (1) ?i articolul 273 din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea ad?ugat?, interpretate în lumina Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, nu se opun unei reglement?ri na?ionale, precum cea în discu?ie în litigiul principal, care interzice utilizarea probelor ob?inute prin înc?lcarea legisla?iei na?ionale, cum ar fi cele dobândite prin intermediul intercept?rii convorbirilor telefonice autorizate de o instan?? care nu avea competen?a de a face acest lucru.

1 Limba original?: engleza.

2 Hot?rârea din 8 septembrie 2015, Taricco ?i al?ii (C?105/14, EU:C:2015:555).

3 Hot?rârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. ?i M. B. (C?42/17, EU:C:2017:936).

4 Hot?rârea din 2 mai 2018, Scialdone (C?574/15, EU:C:2018:295).

5 Hot?rârea din 5 iunie 2018, Kolev ?i Kostadinov (C?612/15, EU:C:2018:392).

6 Conven?ie elaborat? în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea European? (JO

1995, C 316, p. 49, Ediție specială, 19/vol. 12, p. 51).

7 Decizia 2007/436/CE, Euratom a Consiliului din 7 iunie 2007 privind sistemul de resurse proprii al Comunităților Europene (JO 2007, L 163, p. 17).

8 Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7).

9 Decizia de interpretare este un act judiciar emis de Curtea Supremă de Casație din Bulgaria, care conține instrucțiuni cu caracter obligatoriu privind sensul efectiv al dispoziției unei legi.

10 Hotărârea din 5 iulie 2016, Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514).

11 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936).

12 A se vedea Hotărârea din 15 noiembrie 2011, Comisia/Germania (C-539/09, EU:C:2011:733, punctul 72); Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 26); Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctul 38); Hotărârea din 7 aprilie 2016, Degano Trasporti (C-546/14, EU:C:2016:206, punctul 22); și Hotărârea din 16 martie 2017, Identi (C-493/15, EU:C:2017:219, punctul 19).

13 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctul 41), confirmată de Curte în Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctul 36).

14 A se vedea, pentru alte cauze legate de procedurile penale împotriva presupușilor făptuitori acuzați de infracțiuni fiscale în materie de TVA în care Directiva TVA a fost, de asemenea, considerată relevantă, Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105); Hotărârea din 20 martie 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197); și Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295).

15 A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 21 septembrie 1989, Comisia/Grecia (68/88, EU:C:1989:339, punctul 24), și Hotărârea din 3 mai 2005, Berlusconi și alții (C-387/02, C-391/02 și C-403/02, EU:C:2005:270, punctul 65 și jurisprudența citată).

16 În special, Convenția PIF impune în mod clar incriminarea anumitor comportamente care afectează interesele financiare ale Uniunii peste un anumit prag, în vreme ce atât articolul 325 alineatul (1), cât și Directiva TVA lasă mai mult libertate statelor membre în această privință – Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctele 34-36).

17 Pentru exemple recente privind colectarea eficientă a TVA-ului, dar nu în contextul proceselor penale, a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 16 martie 2017, Identi (C-493/15, EU:C:2017:219), precum și Hotărârea din 7 aprilie 2016, Degano Trasporti (C-546/14, EU:C:2016:206).

18 Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105).

19 Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctele 25-26). A se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2008, Comisia/Italia (C-132/06, EU:C:2008:412, punctele 37 și 46) și Hotărârea din 28 octombrie 2010, SGS Belgium și alții (C-367/09, EU:C:2010:648, punctele 40-42).

20 Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul

27).

21 Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 29). A se vedea de asemenea, în contextul mandatului european de arestare, Hotărârea din 26 februarie 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, punctul 60).

22 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555).

23 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936).

24 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 36-37).

25 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctul 47).

26 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 51-52).

27 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctul 53).

28 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 55-57).

29 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 30-36 și 38-39).

30 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 42).

31 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 44).

32 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 46-47).

33 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 51-52).

34 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 58-61).

35 Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctele 25 și 29).

36 Hotărârea din 20 martie 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punctele 40-62).

37 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392).

38 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392, punctele 53 și 55).

39 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392, punctele 67 și 75).

40 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392, punctul 77).

41 Hotărârea din 17 decembrie 2015, WebMindLicenses (C-419/14, EU:C:2015:832).

- 42 Hotărârea din 17 decembrie 2015, WebMindLicenses (C-419/14, EU:C:2015:832, punctul 68).
- 43 A se vedea în acest sens, în special, Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392, punctul 55).
- 44 A se vedea, de asemenea, în legătură cu principiul ne bis in idem, Hotărârea din 20 martie 2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punctul 21).
- 45 Mai sus, la punctele 31-37.
- 46 Prin urmare, acționând în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii – pentru o discuție mai detaliată în contextul specific al colectării TVA, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Ispas (C-298/16, EU:C:2017:650, punctele 26-65).
- 47 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 44). A se vedea de asemenea în continuare Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctele 25 și 33).
- 48 Hotărârea din 26 februarie 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107).
- 49 Decizia-cadru a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre - Declarațiile făcute de anumite state membre cu privire la adoptarea deciziei-cadru (JO 2002, L 190, p.1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3)
- 50 A se vedea, de exemplu, tot în contextul mandatului european de arestare, Hotărârea din 30 mai 2013, F. (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358, punctele 37-38 și 56).
- 51 A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Ispas (C-298/16, EU:C:2017:650, punctele 61-65).
- 52 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 44-45).
- 53 Inclusiv situațiile stabilite în întregime prin dreptul Uniunii prin intermediul unor măsuri de armonizare, în care, cu toate acestea, statul membru invocă articolul 4 alineatul (2) TUE pentru a proteja norme sau principii esențiale care țin de ordinea juridică a statului membru, cum ar fi o valoare națională sau un drept fundamental, inclusiv o anumită interpretare a unui drept protejat în temeiul dreptului Uniunii. Într-adevăr, prin această dispoziție de drept primar, dreptul Uniunii însuși impune respectarea acestor norme și principii.
- 54 Punctul 75 de mai sus.
- 55 Hotărârea din 26 februarie 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, punctul 63).
- 56 Nota de subsol 53 de mai sus.
- 57 A se vedea în acest sens Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctul 29).
- 58 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 46).
- 59 A se vedea în special Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 29); Hotărârea din 26 februarie 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107,

punctul 60); Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 47); și Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-12/15, EU:C:2018:392, punctul 75).

60 Astfel, pe scara descrisă la punctele 79 și 80, aceasta ar acoperi atât zona de mijloc (cum ar fi Hotărârea Åkerberg Fransson sau Hotărârea Scialdone) precum și, desigur, punctele exterioare ale spectrului (cum ar fi Hotărârea Ispas și Hotărârea Kolev).

61 Aspect aprofundat în Concluziile noastre prezentate în cauza Scialdone (C-574/15, EU:C:2017:553, punctele 146 și 163).

62 „Die Form ist die geschworene Feindin der Willkür, die Zwillingschwester der Freiheit”, adăugând că „Denn die Form hält dem Versucher, der die Freiheit zur Zügellosigkeit zu verleiten sucht, das Gegengewicht, sie lenkt die Freiheitssubstanz in feste Bahnen [...] und kräftigt sie dadurch nach innen und schützt sie nach außen.” - Rudolf von Jhering, *Geist des römischen Rechts auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung*. Teil 2, Bd. 2. Leipzig, Breitkopf und Härtel, 1858, la p. 497.

63 De asemenea, având în vedere faptul că, în conformitate cu articolul 52 alineatul (1) din cartă, *orice restrângere* a drepturilor fundamentale trebuie să fie prevăzută *de lege*. În conformitate cu cele afirmate recent de Curte, „numai o dispoziție cu aplicabilitate generală ar putea îndeplini cerințele privind claritatea, previzibilitatea, accesibilitatea și în special protecția împotriva arbitrarului” (a se vedea Hotărârea din 15 martie 2017, Al Chodor (C-528/15, EU:C:2017:213, punctul 43). Mă întreb cum interpretarea pur judiciară și destul de „dinamică” a cerințelor menționate la articolul 325 alineatul (1) TFUE ar îndeplini aceste cerințe.

64 A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Scialdone (C-574/15, EU:C:2017:553, punctele 151 și 152).

65 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 41).

66 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-612/15, EU:C:2018:392, punctul 65).

67 A se vedea Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 49 și 58), și Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctele 38-39).

68 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-612/15, EU:C:2018:392, punctele 68-69).

69 A se vedea în acest sens Hotărârea din 17 decembrie 1970, Internationale Handelsgesellschaft (11/70, EU:C:1970:114, punctul 4); Hotărârea din 3 septembrie 2008, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia (C-402/05 P și C-415/05 P, EU:C:2008:461, punctele 281-285); și Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii Europene la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454, punctul 170).

70 Hotărârea din 5 decembrie 2017, M. A. S. și M. B. (C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 57). A se vedea de asemenea, în ceea ce privește aplicabilitatea acestor directive, Hotărârea din 8 octombrie 1987, Kolpinghuis Nijmegen (80/86, EU:C:1987:431, punctul 13), și Hotărârea din 22 noiembrie 2005, Grøngaard și Bang (C-384/02, EU:C:2005:708, punctul 30).

71 Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții (C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 24 și 47).

72 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și Kostadinov (C-612/15, EU:C:2018:392, punctele 57 și

65).

73 Este cu siguranță corect să fie exprimată sugestia contrară că asemenea consecințe au fost întotdeauna inerente ordinii juridice a Uniunii. Orice declarație de incompatibilitate făcută de către o instanță națională poate fi contestată de alți actori din cadrul acelui stat membru, ceea ce face ca legea (cu siguranță pentru o anumită perioadă de timp) să fie mai puțin previzibilă, cu consecința ca o persoană, în perioada de tranziție respectivă, să obțină de exemplu un anumit avantaj, în timp ce alte persoane să nu beneficieze de același avantaj. Nutrim îngrijorarea că o astfel de observație (valabilă în general) se confruntă cu limite clare în contextul specific de efectivitate (i) impunere a răspunderii penale (ii) pe baza articolului 325 alineatul (1) TFUE formulat de o manieră „foarte economă”. Principala diferență constă din nou în claritatea și previzibilitatea rezonabile ale normelor aplicabile. A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Scialdone (C-574/15, EU:C:2017:553, punctele 165, 166 și 173-178).

74 Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctul 86).

75 Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru (C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctele 82-88).

76 În sensul unei norme europene sau al unui set de norme care ar trebui să reglementeze acest aspect specific, aspect abordat mai sus, la punctele 70-80.

77 Astfel, pe scara prezentată și discutată mai sus la punctul 79, se află mai aproape de scenariile din Hotărârea Ispas sau Hotărârea Kolev.

78 A se vedea, de exemplu, în ceea ce privește respectarea cartei în domeniul de aplicare a dreptului Uniunii, Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 27), și Hotărârea din 5 aprilie 2017, Orsi și Baldetti (C-217/15 și C-350/15, EU:C:2017:264, punctul 16).

79 A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctul 53).

80 Hotărârea din 2 mai 2018, Scialdone (C-574/15, EU:C:2018:295, punctul 33).

81 Deși, la un nivel foarte cinic, s-ar putea ridica semne de întrebare cu privire la exactitatea faptică a acestei declarații: trimiterea oamenilor la închisoare pentru neplată ar putea să servească obiectivului (mai îndepărtat) de descurajare, dar nu și obiectivului (probabil mai apropiat) de forțare a acestora să își îndeplinească obligațiile față de finanțele publice. Acesta este și motivul pentru care închisoarea pentru debitor, deși justificabilă în ceea ce privește efectul de descurajare, ar fi putut avea doar un succes limitat în trecut în ceea ce privește obligarea oamenilor să plătească – a se vedea, împreună cu referințele literare corespunzătoare, Concluziile noastre prezentate în cauza Nemec (C-256/15, EU:C:2016:619, punctele 63-65).

82 A se vedea, de asemenea, în acest sens, Hotărârea din 17 decembrie 2015, WebMindLicenses (C-419/14, EU:C:2015:832, punctele 65-66). Curtea a insistat în special asupra faptului că interceptarea convorbirilor telefonice prin care au fost obținute probe în discuție ar trebui să fie prevăzută de lege și să fie necesară, atât în materie penală, cât și în contexte administrative. De asemenea, trebuie verificat dacă, în conformitate cu principiul general al respectării dreptului la apărare, persoana impozabilă a avut posibilitatea, în cadrul procedurii administrative, să aibă acces la respectivele probe și să fie ascultată cu privire la acestea.

83 În ceea ce privește dreptul la viața privată, în contextul interceptării, a se vedea, de exemplu, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 24 aprilie 1990, Kruslin împotriva Franței (CE:ECHR:1990:0424JUD001180185); Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 18 mai 2010, Kennedy împotriva Regatului Unit (CE:ECHR:2010:0518JUD002683905); și Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 4 decembrie 2015, Roman Zakharov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2015:1204JUD004714306). În această din urmă cauză, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat deficiențe în legislația Rusiei privind interceptarea comunicațiilor în procedurile de autorizare a interceptărilor. A se vedea de asemenea, în sens mai larg, cu privire la echilibrul adecvat între combaterea criminalității și protecția vieții private și a datelor cu caracter personal, Hotărârea din 21 decembrie 2016, Tele2 Sverige și Watson și alții (C-203/15 și C-698/15, EU:C:2016:970).

84 Punctele 96-101 și 102-112 de mai sus.

85 De exemplu, norma care prevede că în procedurile de reexaminare în domeniul mediului, *costurile nu trebuie să fie prohibitive*, este o normă materială sau procedurală? Pentru o elaborare cu privire la acest aspect a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Kohn (C-167/17, EU:C:2018:387, punctele 82-91).

86 În ambele hotărâri, aceste probe au fost discutate nu numai ca urmare a observațiilor formulate de un număr de părți și de către statele membre interveniente, ci au fost de asemenea susținute de declarațiile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului în materie [a se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2011, N. S. și alții (C-411/10 și C-493/10, EU:C:2011:865, punctele 88-90), și Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru (C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctele 43 și 60)]. Cu siguranță, nu sugerăm faptul că afirmațiile cu privire la deficiențele sistemice ar necesita întotdeauna astfel de tip de probe sau volum de probe în fiecare caz. Compararea efectuată are mai degrabă scopul de a demonstra nivelul foarte diferit din punct de vedere conceptual al probelor prezentate.

87 După cum s-a menționat pe scurt mai sus la punctele 24 și 44, se pare că există un dezacord între instanțele naționale cu privire la corecta interpretare a noii legi. Am putea adăuga, în mod diplomatic, că nivelul de dezacord care se reflectă în decizia de trimitere, între, pe de o parte, instanța de trimitere și, pe de altă parte, Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație, Bulgaria) și Sofiyski gradski sad (Tribunalul Orașului Sofia), pare chiar mai profund.